

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

*Autentiškas vertimas
Vyriausybės kanceliarijos
Vyriausybės posėdžių skyrius
2025 03 17*

ANTRASIS SKYRIUS

BYLA SKUČAI PRIEŠ LIETUVĄ

(Peticija Nr. 60969/21)

SPRENDIMAS

Pirmojo protokolo 1 straipsnis • Teisė netrukdomai naudotis savo nuosavybe
• Pareiškėjų kai kurių reikalavimų atlyginti žalą, patirtą panaikinus jų nuosavybės teises į pastatą, pastatytą saugomoje teritorijoje gavus visus reikiamus leidimus, atmetimas dėl senaties termino • Nacionalinių teismų šių reikalavimų nagrinėjimo būdas atėmė iš pareiškėjų pagrįstą galimybę veiksmingai dalyvauti savo byloje • Neužtikrinta teisinga pusiausvyra

Parengė kanceliarija. Neįpareigoja Teismo.

STRASBŪRAS

2025 m. vasario 4 d.

Šis sprendimas taps galutinis pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį. Jame gali būti daromi redakcinio pobūdžio pataisymai.

Byloje Skučai prieš Lietuvą

Europos Žmogaus Teisių Teismas (Antrasis skyrius), posėdžiaujant kolegijai, sudarytai iš:

pirmininko Arnfinn Bårdsen,
teisėjų Saadet Yüksel,
Jovan Ilievski,
Anja Seibert-Fohr,
Peeter Roosma,
Davor Derenčinović,
Stéphane Pisani

ir *skyriaus kanclerio* Hasan Bakırci,
atsižvelgdamas į:

peticiją (Nr. 60969/21) prieš Lietuvos Respubliką, kurią Teismui pateikė Lietuvos piliečiai Juozas Skučas (toliau – pirmasis pareiškėjas) ir Indrė Skučienė (toliau – antroji pareiškėja, toliau kartu – pareiškėjai) 2021 m. gruodžio 13 d. pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 34 straipsnį;

sprendimą pranešti apie peticiją Lietuvos Respublikos Vyriausybei (toliau – Vyriausybė);

nuo Lietuvos išrinkto teisėjo Gedimino Sagačio nusišalinimą nuo bylos nagrinėjimo (Teismo reglamento 28 taisyklė) ir skyriaus pirmininko sprendimą paskirti Peeter Roosma *ad hoc* teisėju (Konvencijos 26 straipsnio 4 dalis ir Teismo reglamento 29 taisyklės 1 dalis);

šalių pastabas,

po svarstymo uždarame posėdyje 2025 m. sausio 14 d.,

skelbia tą dieną priimtą sprendimą:

IVADAS

1. Peticija yra susijusi su pareiškėjų nuosavybės teisės į pastatą, kuris buvo pastatytas saugomoje teritorijoje, gavus visus atitinkamus leidimus, panaikinimu. Pareiškėjai pateikė skundus pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį, Konvencijos 8 straipsnį ir Konvencijos Pirmojo protokolo 1 straipsnį.

FAKTAI

2. Pirmasis pareiškėjas gimė 1973 m., o antroji pareiškėja – 1982 m. Jie yra susituokę ir gyvena Neringoje. Pareiškėjams atstovavo Vilniuje praktikuojantis advokatas J. Čobotas.

3. Vyriausybei atstovavo jos atstovas R. Dzikovič.

I. PAREIŠKĖJŲ NUOSAVYBĖS TEISĖS Į TURTĄ PANAIKINIMAS

4. 2002–2004 m. Neringos savivaldybė patvirtino Kuršių nerijos nacionaliniame parke esančio žemės sklypo detalųjį planą, suformuodama du sklypus, ir išdavė statybos leidimus trimis pastatams (dviem gyvenamiesiems namams ir restoranui) šiuose sklypuose statyti. Bendrovė A pradėjo statybos darbus, tačiau 2004 m. nebaigtus statinius pardavė bendrovei V, kuri statybas užbaigė. 2005 m. Klaipėdos apskrities administracija patvirtino, kad užbaigti pastatai yra tinkami naudoti.

5. 2006 m. vasario mėn. pareiškėjai iš bendrovės V už 1 850 000 litų (LTL) (apie 535 797 eurų (EUR)) įsigijo vieną iš pastatų viename iš minėtų sklypų. Jų nuosavybės teisė į pastatą buvo įregistruota nekilnojamojo turto registre.

6. 2006 m. birželio mėn. Generalinė prokuratūra (toliau – prokuroras), gindama viešąjį interesą, pareiškė ieškinį Neringos savivaldybei, Klaipėdos apskrities administracijai, bendrovėms A ir V, pareiškėjams ir asmenims, įsigijusiems kitą iš minėtų dviejų pastatų. Prokuroras prašė teismo pripažinti Neringos savivaldybės ir Klaipėdos apskrities administracijos išduotus planavimo dokumentus, statybos leidimus ir kitus reikšmingus dokumentus (žr. šio sprendimo 4 punktą) negaliojančiais; panaikinti pirkimo–pardavimo sutartis, kuriomis pastatai iš pradžių buvo parduoti bendrovei V, o vėliau – individualiems pirkėjams; įpareigoti grąžinti pirkėjams pagal šias sutartis sumokėtus pinigus; ir įpareigoti bendrovės A ir V nugriauti pastatus. Prokuroras tvirtino, kad statybos darbai pažeidžia 1994 m. Vyriausybės patvirtintą Kuršių nerijos nacionalinio parko planavimo schemą, taip pat kitas statybos ir aplinkos apsaugos teisės normas.

7. Pareiškėjai nesutiko su prokuroro ieškiniu. Jie teigė, kad nepažeidė jokių įstatymų ir savo pastatą įsigijo gera valia. Jie taip pat tvirtino, kad nugriovimas yra kraštutinė priemonė ir kad prireikus pastatas gali būti modifikuotas arba gali būti pakeisti atitinkami planavimo dokumentai.

8. 2009 m. balandžio 10 d. Klaipėdos apygardos teismas prokuroro ieškinį patenkino visiškai. Teismas pažymėjo, kad Kuršių nerija yra saugoma teritorija, nuo 2000 m. įtraukta į UNESCO pasaulio paveldo sąrašą, todėl viešasis interesas yra užtikrinti, kad visos statybos šioje teritorijoje būtų teisėtos ir kad būtų saugoma aplinka. Be to, jis pažymėjo, kad 2007 m. Konstitucinis Teismas konstatavo, jog visi sprendimai dėl Kuršių nerijos nacionalinio parko tvarkymo turi atitikti 1994 m. planavimo schemą. Teismas nustatė, kad planavimo dokumentai, kuriais buvo leista užstatyti žemę, neatitinka planavimo schemas. Be to, statybos leidimai buvo išduoti pažeidžiant daugelį kitų teisės aktų reikalavimų. Nors prokuroras neabejojo pastatus įsigijusių asmenų gera valia, teismas nusprendė, kad pirkėjų gera valia neturi įtakos statybos neteisėtumui.

9. Todėl teismas pripažino ginčijamus planavimo dokumentus ir statybos leidimus negaliojančiais ir panaikino pirkimo–pardavimo sutartis, sudarytas

tarp bendrovių A ir V (žr. šio sprendimo 4 punktą) bei tarp bendrovės V ir atskirų atsakovų, įskaitant pareiškėjus (žr. šio sprendimo 5 punktą). Teismas nurodė išregistruoti nuosavybės teisę į pastatus iš nekilnojamojo turto registro, taip pat įpareigojo bendrovę A grąžinti bendrovei V už pastatus sumokėtą sumą, pastatus įsigijusius asmenis grąžinti juos bendrovei V, bendrovę V grąžinti pirkėjams už pastatus sumokėtas sumas (pareiškėjų atveju – 1 850 000 LTL (apie 535 797 EUR)), o bendrovės A ir V nugriauti visus pastatus per dvylika mėnesių nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos.

10. Pareiškėjai ir keli kiti atsakovai apskundė šį sprendimą, tačiau 2010 m. gruodžio 6 d. Lietuvos apeliacinis teismas skundus atmetė ir paliko sprendimą nepakeistą. Teismas taip pat nurodė, kad asmenys, įsigiję neteisėtus statinius, turi teisę į jiems padarytos žalos atlyginimą, tačiau žalos atlyginimo klausimas nepatenka į šios bylos nagrinėjimo sritį.

11. Pasibaigus minėtam procesui, pareiškėjų nuosavybės teisė į pastatą buvo išregistruota iš nekilnojamojo turto registro.

II. PAREIŠKĖJŲ PIRMAS CIVILINIS IEŠKINYS VALSTYBEI (2012–2013 M.)

12. 2012 m. gegužės mėn. pareiškėjai pareiškė civilinį ieškinį valstybei, kuriai atstovavo Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija (toliau – Inspekcija), ir Neringos savivaldybei, prašydami atlyginti patirtus finansinius nuostolius. Jie teigė, kad po teismo sprendimų minėtoje byloje (žr. šio sprendimo 8–10 punktus) jų pastatas bus nugriautas ir jiems bus grąžinta suma, sumokėta už pastatą 2006 m., tačiau pastato rinkos vertė nuo to laiko labai išaugo. Pareiškėjai pateikė ekspertizės aktą, pagal kurį 2011 m. gruodžio mėn. nustatyta pastato rinkos vertė siekė 2 700 000 LTL (apie 781 974 EUR). Todėl jie pareikalavo 850 000 LTL (maždaug 246 177 EUR) kompensacijos, atitinkančios skirtumą tarp pastato rinkos vertės ir sumos, kurią bendrovė V buvo įpareigota jiems sumokėti ankstesnėje byloje (žr. šio sprendimo 9 punktą). Pareiškėjai teigė, kad žala buvo padaryta neteisėtais valstybės institucijų veiksmais, todėl ją turi atlyginti valstybė.

13. Jie taip pat pareikalavo 454 274 litų (maždaug 131 567 eurų) už palūkanas, kurias jie buvo sumokėję už banko paskolą pastatui įsigyti.

14. 2013 m. vasario 6 d. Vilniaus apygardos administracinis teismas pareiškėjų skundą atmetė. Teismas nusprendė, kad jiems priteistinos žalos dydis negali būti nustatytas tol, kol jų pastatas nėra nugriautas.

15. Pareiškėjai dėl šio sprendimo pateikė apeliacinį skundą. 2013 m. lapkričio 7 d. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas skundą patenkino iš dalies. Teismas nustatė priežastinį ryšį tarp neteisėtų valdžios institucijų veiksmų ir pareiškėjų patirtų nuostolių, susijusių su pastato įsigijimu, naudojimu ir galiausiai praradimu. Jis taip pat nustatė, kad pareiškėjai jau buvo patyrę nuostolių, nes prarado nuosavybės teisę į pastatą, nors jis dar nebuvo nugriautas. Tačiau Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas

laikėsi nuomonės, kad ankstesnėje byloje priimtas sprendimas grąžinti pareiškėjams už pastatą sumokėtą sumą atitinka Civiliniame kodekse nustatytas restitucijos taisykles, ir jokių restitucijos taikymo išimčių netaikė (žr. šio sprendimo 69 ir 70 punktus). Dėl to Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas padarė išvadą, kad pareiškėjams visa žala jau buvo atlyginta ir kad jų reikalavimas priteisti kompensaciją, atitinkančią tariamą pastato rinkos vertės padidėjimą, buvo nepagrįstas.

16. Tačiau teismas nusprendė, kad pareiškėjų reikalavimas atlyginti bankui sumokėtas palūkanas (žr. šio sprendimo 13 punktą), buvo pagrįstas – palūkanos buvo papildomos išlaidos, patirtos įsigyjant pastatą, kuris buvo neteisėtai pastatytas dėl valdžios institucijų veiksmų. Todėl teismas priteisė pareiškėjams solidariai iš valstybės ir Neringos savivaldybės 454 274 LTL (apie 131 567 EUR) kompensaciją už sumokėtas palūkanas.

III. SU TERITORIJŲ PLANAVIMU SUSIJĘ POKYČIAI IR BANDYMAI PASIEKTI TAIKŲ SUSITARIMĄ

17. 2011 m. gruodžio mėn. kelios žiniasklaidos priemonės pranešė, kad Vyriausybė ieško galimybių susitarti su beveik 20 Kuršių nerijos nacionaliniame parke esančių pastatų, kurie buvo pastatyti gavus visus reikiamus leidimus, bet vėliau pripažinti neteisėtais, savininkais, kad būtų išvengta šių pastatų nugriovimo ir valstybės pareigos sumokėti kompensacijas jų savininkams. Tą patį mėnesį nacionaliniam transliuotojui duotame interviu Ministras Pirmininkas teigė, kad mokesčių mokėtojai neturėtų mokėti už valdžios institucijų klaidas išduodant statybos leidimus ir kad Vyriausybė ieško būdų, kaip apginti mokesčių mokėtojų interesus ir kartu išsaugoti Neringos architektūrinį paveldą.

18. 2012 m. birželio 6 d. Vyriausybė patvirtino Kuršių nerijos nacionalinio parko tvarkymo planą, kuris pakeitė 1994 m. planavimo schemą (žr. šio sprendimo 6 ir 8 punktus). Tvarkymo plano 9.2.3.5 punktas nurodė būtent tą sklypą, kuriame buvo pastatytas pareiškėjų pastatas. Jame teigiama, kad pagal privalomą teismo sprendimą iki 2000 m. buvę pastatai turi būti atkurti, o pastatai, iškreipę istorinį teritorijos vaizdą – nugriauti. Vietoje trijų pastatytų pastatų (žr. šio sprendimo 4 punktą) buvo leista atkurti vieną pastatą, pastatytą ten iki 2000 m.

19. 2013 m. lapkričio mėn. Ministras Pirmininkas sudarė darbo grupę ir įgaliojo ją ieškoti būdų, kaip išspręsti problemas, susijusias *inter alia* su teismų sprendimų dėl statybų Kuršių nerijos nacionaliniame parke ir kompensacijų mokėjimu nugriautų pastatų savininkams įgyvendinimu.

20. 2014 m. liepos mėn. Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija kreipėsi į antstolį, atsakingą už Klaipėdos apygardos teismo 2009 m. balandžio 10 d. sprendimo vykdymą (žr. šio sprendimo 8 ir 9 punktus). Inspekcija informavo antstolį, kad Vyriausybė jai nurodė sustabdyti šio sprendimo vykdymą pagal Civilinio proceso kodekso

627 straipsnio 1 dalies 1 punktą, kuriame numatyta, kad teismo sprendimo vykdymas sustabdomas rašytiniu išieškotojo prašymu. 2014 m. rugsėjo mėn. antstolis informavo Inspekciją, bendrovę A ir bendrovę V, kad išieškojimas sustabdytas ir kad jis liks sustabdytas iki kito prašymo pateikimo.

21. 2014 m. gruodžio mėn. Ministro Pirmininko sudaryta darbo grupė (žr. šio sprendimo 19 punktą) pateikė savo išvadas ir rekomendacijas. Ji rėmėsi įvairiais teismų sprendimais, kuriais buvo nurodyta nugriauti arba rekonstruoti pastatus, pastatytus gavus leidimus, kurie vėliau buvo panaikinti, ir pažymėjo, kad teismai gali įpareigoti valstybę ir Neringos savivaldybę atlyginti nuostolius ir žalą, padarytą administraciniais sprendimais, kurie vėliau buvo pripažinti neteisėtais. Kompensacijos dydis greičiausiai būtų paskaičiuotas pagal pastatų vertę ir kitas išlaidas, kurias asmenys patyrė, bei galėtų siekti milijonus litų.

22. Darbo grupė pažymėjo, kad fiziniai ir juridiniai asmenys, kurie pastatė ir įsigijo atitinkamus pastatus, kaip ir valstybė, atsidūrė teisiškai sudėtingoje situacijoje. Visų pirma, nors teismai įpareigojo bendrovę V grąžinti pinigus individualiems pirkėjams (žr. šio sprendimo 9 punktą), vyko šios bendrovės likvidavimo dėl bankroto procesas ir ji neturėjo pakankamai turto visiems kreditorių reikalavimams patenkinti (žr. šio sprendimo 30–32 punktus). Darbo grupė rekomendavo pakeisti Kuršių nerijos nacionalinio parko planavimo dokumentus taip, kad būtų galima patenkinti asmenų reikalavimus, užbaigti teisinius ginčus, o valstybė išvengtų papildomų išlaidų. Kartu ji pabrėžė, kad svarbu nepakenkti Kuršių nerijai, kuri įtraukta į pasaulio paveldo sąrašą.

23. 2015 m. balandžio 15 d. Vyriausybė pavedė parengti 2012 m. Kuršių nerijos nacionalinio parko tvarkymo plano pakeitimus (žr. šio sprendimo 18 punktą). Vyriausybės nutarime teigiama, kad vienas iš planuojamų pakeitimų tikslų – derinti valstybės ir savivaldybių, fizinių ir juridinių asmenų interesus dėl teritorijos naudojimo ir veiklos plėtojimo.

24. 2016 m. birželio mėn. inspekcija išsiuntė raštą prokurorui, Vyriausybės kanceliarijai, Valstybinei saugomų teritorijų tarnybai, Neringos savivaldybei, kelioms kitoms valdžios institucijoms, bendrovėms A ir V, pareiškėjams ir kitiems asmenims, kurių nuosavybės teisės buvo panaikintos toje pačioje byloje (žr. šio sprendimo 8–10 punktus). Prie jo buvo pridėtas preliminarus taikos sutarties projektas. Inspekcija nurodė, kad taikos sutartimi siekiama, *inter alia*, užbaigti užsitęsusių teisinių ginčus, užkirsti kelią tolesniems teisiniams procesams, užtikrinti, kad būtų laikomasi saugomose teritorijose taikomų statybos reikalavimų, apsaugoti ginčo pastatus įsigijusių asmenų interesus, sudaryti sąlygas įteisinti tuos pastatus ir išvengti tolesnių reikalavimų valstybei ir Neringos savivaldybei dėl kompensacijos.

25. Inspekcija paprašė rašto adresatų pateikti savo pastabas ir pasiūlymus dėl sutarties projekto. Ji nurodė, jog kiekviena šalis turėtų būti pasirengusi atsisakyti dalies savo reikalavimų, kad būtų galima pasiekti susitarimą. Savo

ruožtu valstybė buvo pasirengusi sudaryti sąlygas įteisinti ginčo pastatus, atšaukti reikalavimą juos nugriauti ir atlyginti kai kuriuos su tuo susijusius nuostolius ir žalą. Asmenys, kuriems jau buvo priteistos tam tikro dydžio kompensacijos, t. y. pareiškėjai (žr. šio sprendimo 16 punktą) ir kai kurie kiti pirkėjai (žr. šio sprendimo 78 punktą), turėtų atsisakyti šių kompensacijų arba jas grąžinti. Inspekcija pastebėjo, kad Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba jau anksčiau buvo išreiškusi nuomonę, kad norint įteisinti pastatus, juos reikėtų rekonstruoti, ir paprašė pateikti konkrečius rekonstrukcijos pasiūlymus, kuriuos būtų galima įtraukti į sutarties projektą. Jos teigimu, šalims susitarus dėl projekto, jis būtų pateiktas Vyriausybei tvirtinti. Be to, prieš pasirašant sutartį, ją turėtų patvirtinti prokuroras. Inspekcija paprašė gavėjų iki 2016 m. liepos 1 d. nurodyti, ar jie iš esmės sutinka su siūlomomis sutarties sąlygomis.

26. Pareiškėjai teigė, kad jie sutiko su siūlomomis sutarties projekto sąlygomis, ir Vyriausybė to neginčijo. Teismas neturi jokios informacijos apie tolesnius veiksmus po Inspekcijos rašto.

27. 2019 m. spalio 30 d. Vyriausybė priėmė papildomus Kuršių nerijos nacionalinio parko tvarkymo plano pakeitimus (žr. šio sprendimo 18 punktą). Dar kartą pakeisto tvarkymo plano 9.2.1.6 punkte konkrečiai nurodytas sklypas, kuriame pastatytas pareiškėjų pastatas, ir nurodyta, kad šiame sklype esantys pastatai – gyvenamasis pastatas ir jo priklausiniai – turi atitikti tradicinės žvejo sodybos pastatų architektūrinę išraišką.

28. 2019 m. lapkričio 25 d. Konstitucinis Teismas priėmė nutarimą dėl to, ar tam tikros Kuršių nerijos nacionalinio parko tvarkymo plano (tiek ankstesnės 2012 m. redakcijos, tiek vėlesnės 2019 m. iš dalies pakeistos redakcijos – žr. šio sprendimo 18 ir 27 punktus) nuostatos neprieštarauja Konstitucijai ir kitiems teisės aktams. Nutarime nebuvo konkrečiai nagrinėjami punktai, susiję su pareiškėjų pastatu (žr. šio sprendimo 18 ir 27 punktus). Konstitucinis Teismas nusprendė, *inter alia*, kad Konstitucijoje įtvirtinta valstybės pareiga išsaugoti Kuršių nerijos tapatumą ir integralumą ir kad jokiais valstybės ar savivaldybės institucijų sprendimais arba susitarimais negali būti įteisinti Kuršių nerijos apsaugos režimo arba įsiteisėjusių teismo sprendimų dėl šio režimo pažeidimų nepaisymo padariniai; tokio nepaisymo negalima pateisinti siekiu išvengti tolesnių teisinių ginčų ar valstybės išlaidų. Atsižvelgdamas į tai, Konstitucinis Teismas padarė išvadą, kad kai kurios 2019 m. iš dalies pakeisto tvarkymo plano nuostatos, pagal kurias nebereikalaujama nugriauti pastatų ar jų dalių, anksčiau teismų pripažintų neteisėtai pastatytais, neatitinka Konstitucijos.

29. 2020 m. rugpjūčio 19 d. Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos direktorius pavedė parengti papildomus Kuršių nerijos nacionalinio parko tvarkymo plano pakeitimus, kad būtų įgyvendintas 2019 m. lapkričio 25 d. Konstitucinio Teismo nutarimas (žr. šio sprendimo 28 punktą). Jo įsakyme teigiama, kad tolesnių pakeitimų tikslas – užtikrinti, kad Kuršių nerijos

apsaugos režimas atitiktų Konstituciją ir nesudarytų sąlygų nevykdyti įsiteisėjusių teismo sprendimų.

IV. BENDROVĖS V LIKVIDAVIMAS

30. 2011 m. liepos mėn. buvo pradėtas bendrovės V restruktūrizavimo procesas, kuris buvo nutrauktas 2013 m. gruodžio mėn. 2014 m. kovo mėn. buvo pradėtas jos bankroto procesas.

31. 2014 m. birželio mėn. teismas patvirtino bendrovės kreditorių sąrašą. Antroji pareiškėja, perėmusi iš pirmojo pareiškėjo reikalavimą, buvo įrašyta kaip trečiosios eilės kreditorė.

32. 2014 m. rugsėjo mėn. bendrovė V buvo paskelbta bankrutavusia.

33. 2017 m. liepos mėn. teismas patvirtino antrosios pareiškėjos 569 290 EUR reikalavimą, kurį sudarė Klaipėdos apygardos teismo 2009 m. balandžio 10 d. sprendimu pareiškėjams priteista 535 797 EUR suma (žr. šio sprendimo 9 punktą) ir 33 493 EUR palūkanos.

V. BENDROVĖS V CIVILINIS IEŠKINYS VALSTYBEI

34. 2018 m. balandžio mėn. bendrovės V atstovas pateikė civilinį ieškinį valstybei, atstovaujamai Inspekcijos, ir Neringos savivaldybei. Bendrovė pareikalavo kompensuoti sumą, kurią Klaipėdos apygardos teismas 2009 m. balandžio 10 d. sprendimu bendrovę buvo įpareigojęs grąžinti ginčo namų pirkėjams (žr. šio sprendimo 9 punktą).

35. 2018 m. gruodžio 19 d. Vilniaus apygardos administracinis teismas atmetė šį ieškinį, konstatavęs, kad pastatai nebuvo nugriauti, todėl ieškovė nepatyrė jokios realios žalos.

36. Bendrovės V atstovas apskundė šį sprendimą ir 2021 m. gegužės 12 d. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas išplėstinėje penkių teisėjų kolegijoje iš dalies patenkino skundą. Pirmiausia teismas pažymėjo, kad nėra ginčo dėl to, jog bendrovė V patyrė nuostolių dėl neteisėtų valdžios institucijų veiksmų. Valdžios institucijų sprendimų, kuriais buvo leista statyti ginčo pastatus, neteisėtumas taip pat buvo patvirtintas bylose, susijusiose su kitais pareiškėjais (žr. šio sprendimo 78 ir 80 punktus).

37. Be to, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pabrėžė, kad Klaipėdos apygardos teismo 2009 m. balandžio 10 d. sprendimas yra įsiteisėjęs ir privalomas šalims. Nors šis sprendimas dar nebuvo įvykdytas, neatrodė, kad derybose dėl taikos sutarties buvo pasiektas koks nors susitarimas, kuris galėtų turėti įtakos bendrovės V patirtų nuostolių ir žalos dydžiui. Be to, po 2019 m. lapkričio 25 d. Konstitucinio Teismo nutarimo (žr. šio sprendimo 28 punktą), Kuršių nerijos nacionalinio parko tvarkymo planas buvo vėl keičiamas, ir vienas iš šio pakeitimo tikslų buvo išvengti įsiteisėjusių teismo sprendimų nevykdymo (žr. šio sprendimo 29 punktą).

38. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nusprendė, kad bendrovės V patirta turtinė žala yra akivaizdi, tikra ir įrodyta ir kad galima nustatyti, kokia žala buvo patirta. Nors Inspekcija teigė, kad bendrovė V nepatyrė jokių nuostolių ar žalos, nes dar negrąžino pirkėjams to, ką jie buvo sumokėję įsigydami pastatus, teismas pažymėjo, kad šie asmenys yra įtraukti į likviduojamos bendrovės kreditorių sąrašą ir ji privalo su jais atsiskaityti. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas taip pat pabrėžė, kad situacijos sprendimas nepateisinamai užsitęsė. Teismų sprendimai, kuriais bendrovei V buvo suteikta teisė reikalauti grąžinti pastatus, nebuvo įvykdyti, nes asmenys nebuvo iškeldinti; jie negalėjo būti iškeldinti, nes bendrovė V jiems negrąžino pinigų, sumokėtų įsigyjant pastatus, ir negalėjo jų grąžinti, nes neturėjo pakankamai lėšų. Todėl tiek bendrovė, tiek asmenys atsidūrė teisinėje aklavietėje. Todėl atsisakymas tenkinti bendrovės ieškinį, kol pastatai nenugriauti, prieštarautų teisingumo, sąžiningumo ir protingumo principams bei viešajam interesui apsaugoti Kuršių neriją.

39. Atsakovai prašė teismo pripažinti, kad bendrovės reikalavimui suėjo senaties terminas, tačiau teismas šį prašymą atmetė. Remdamasis savo 2020 m. balandžio 29 d. sprendimu (žr. šio sprendimo 81 punktą), Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nusprendė, kad šioje byloje senaties terminas netaikytinas atsižvelgiant į vyriausybės lygmeniu vykusias derybas tarp, *inter alia*, ginčijamus sprendimus priėmusių institucijų, pareiškėjo šioje byloje ir kitų suinteresuotų šalių; Klaipėdos apygardos teismo 2009 m. balandžio 10 d. sprendimo vykdymo sustabdymą Inspekcijos prašymu (žr. šio sprendimo 20 punktą) ir pavedimą parengti Kuršių nerijos nacionalinio parko tvarkymo plano pakeitimo projektą siekiant taikaus susitarimo šioje byloje (žr. šio sprendimo 23 punktą).

40. Todėl Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas priteisė solidariai iš valstybės ir Neringos savivaldybės bendrovei V 1 184 222 EUR nuostoliams ir žalai atlyginti.

VI. PAREIŠKĖJŲ ANTRAS CIVILINIS IEŠKINYS VALSTYBEI (2018–2021 M.)

A. Ieškinys

41. 2018 m. gegužės mėn. pareiškėjai iškėlė civilinę bylą valstybei, atstovaujamai Inspekcijos, ir Neringos savivaldybei, prašydami atlyginti nuostolius ir žalą. Ieškinys buvo pateiktas pareiškėjų ir keturių jų nepilnamečių vaikų vardu. Jie teigė, kad ginčo pastatas yra vienintelis jų būstas ir kad jie prarado nuosavybės teisę į jį dėl valdžios institucijų padarytų klaidų – valdžios institucijų veiksmų neteisėtumas buvo patvirtintas ankstesniame teismo procese (žr. šio sprendimo 15 punktą). Nors pareiškėjams iš bendrovės V buvo priteista 535 797 EUR (žr. šio sprendimo 9 punktą), jie šių pinigų dar nebuvo gavę, nes bendrovė buvo likviduojama

dėl bankroto (žr. šio sprendimo 30–32 punktus) ir neturėjo pakankamai lėšų atsiskaityti su visais kreditoriais.

42. Pareiškėjai iš viso prašė atlyginti 1 172 920 EUR turtinę žalą, kurią sudarė: suma, kurią jie turėjo teisę išsireikalausiti iš likviduojamos bendrovės V (žr. šio sprendimo 33 punktą); suma, kuria, jų nuomone, buvo padidėjusi pastato rinkos vertė nuo tada, kai jie jį įsigijo (pareiškėjai pateikė ekspertų vertinimus, kuriuose nurodyta pastato rinkos vertė įvairiomis datomis, ir teigė, kad reikia vadovautis 2007 m. data, kai rinkos vertė buvo didžiausia – 1 130 677 EUR); ir 8 749 EUR sumokėtų mokesčių bei kitų su pastatu susijusių išlaidų. Jie taip pat reikalavo 3 000 000 EUR neturtinės žalos atlyginimo – po 500 000 EUR abiem pareiškėjams ir kiekvienam jų vaikui už beveik 13 metų patirtus nepatogumus, netikrumo jausmą ir dvasinius sukrėtimus. Pareiškėjai pabrėžė, kad pastatą įsigijo sąžiningai ir nepažeidė jokių įstatymų.

B. Vilniaus apygardos administracinio teismo sprendimas

43. 2020 m. kovo 27 d. Vilniaus apygardos administracinis teismas nutraukė bylą dalyje dėl pareiškėjų reikalavimo priteisti sumą, atitinkančią pastato rinkos vertės padidėjimą, o likusią skundo dalį atmetė kaip nepagrįstą.

44. Teismas pripažino, kad jau buvo nustatyta, jog Neringos savivaldybės ir Klaipėdos apskrities administracijos priimti sprendimai dėl pareiškėjų pastato buvo neteisėti (žr. šio sprendimo 8, 15 ir 16 punktus).

45. Tačiau jis konstatavo, kad nėra priežastinio ryšio tarp šių neteisėtų sprendimų ir to, kad pareiškėjams dar nebuvo išmokėta suma, kurią jie turėjo teisę gauti iš bendrovės V (žr. šio sprendimo 9 ir 33 punktus). Tokią pačią išvadą padarė ir Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas panašioje byloje (žr. šio sprendimo 78 punktą). Todėl ši ieškinio dalis turėjo būti atmesta.

46. Dėl reikalavimo priteisti skirtumą tarp rinkos vertės ir įsigijimo kainos teismas pažymėjo, kad pareiškėjai šį reikalavimą jau kėlė teismuose ir jis buvo atmestas įsiteisėjusiais sprendimais (žr. šio sprendimo 12–16 punktus). Pagal Administracinių bylų teisenos įstatymą byla turi būti nutraukta, jeigu yra įsiteisėjęs teismo sprendimas, priimtas dėl ginčo tarp tų pačių ginčo šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu (žr. šio sprendimo 74 punktą). Tai, kad šioje byloje ieškovų reikalaujama suma skyrėsi nuo ankstesnėje byloje pareikalautos sumos, teismo nuomone, nekeitė fakto, kad šie du reikalavimai buvo analogiški. Todėl jis nutraukė bylos dalį dėl šio reikalavimo.

47. Tačiau teismas nustatė, kad žemės nuomos mokestis ir nekilnojamojo turto mokestis, kuriuos pareiškėjai sumokėjo už pastatą, taip pat notarinės išlaidos, kurias jie patyrė pirkdami pastatą, gali būti pripažintos nuostoliais, patirtais dėl neteisėtų valdžios institucijų veiksmų, jeigu jie pagrįsti atitinkamais dokumentais. Jis pažymėjo, kad tokios išlaidos buvo priteistos ieškovams panašiose bylose (žr. šio sprendimo 78 ir 80 punktus).

48. Be to, teismas nustatė, kad situacija, susijusi su pastatu, pareiškėjams ir trimis vyresniems jų vaikams sukėlė stresą ir nepatogumus, ir tai gali suteikti pagrindą priteisti neturtinę žalą. Teismas atmetė pareiškėjų ketvirtojo vaiko ieškinį, nustatęs, kad jis dar nebuvo gimęs, kai buvo priimti ginčijami sprendimai, ir kad nėra įrodyta, jog jis patyrė kokią nors neturtinę žalą. Atsižvelgdamas į bylos aplinkybes ir atitinkamą teismų praktiką, teismas manė, kad tinkama suma žalai atlyginti būtų po 1 000 EUR pareiškėjams ir po 100 EUR trimis vyresniesiems vaikams.

49. Tačiau teismas nusprendė, kad minėtiems pareiškėjų reikalavimams buvo suėjęs senaties terminas. Civiliniame kodekse nustatytas trejų metų senaties terminas reikalavimams dėl žalos atlyginimo pareikšti. Teismas pažymėjo, kad pareiškėjai buvo informuoti apie prokuroro prašymą panaikinti jų nuosavybės teisę 2008 m. Be to, 2012 m. jie iškėlė civilinę bylą prieš valstybę, reikalaudami atlyginti finansinę žalą (žr. šio sprendimo 12 punktą). Tai rodo, kad iki 2012 m. jie žinojo, jog jų teisės buvo pažeistos. Todėl nagrinėjamas 2018 m. gegužės mėn. ieškinys buvo pareikštas praleidus senaties terminą.

50. Pareiškėjai teigė, kad įstatyme numatytas senaties terminas buvo nutrūkęs, nes valstybė ir Neringos savivaldybė pripažino savo pareigą atlyginti jiems už patirtus nuostolius ir žalą (žr. šio sprendimo 17–25 punktus). Tačiau teismas atmetė šį argumentą. Jis konstatavo, kad valstybė ir savivaldybių institucijos padarė bendro pobūdžio pareiškimus apie būtinybę atlyginti asmenims nuostolius ir žalą, ir kad nebuvo jokių požymių, jog šios institucijos pripažįsta konkrečius pareiškėjų reikalavimus atlyginti žalą. Teismas nusprendė, kad dalyvavimas taikos derybose nėra ir negali būti laikomas skundo pripažinimu, t. y. nėra patenkinta Civiliniame kodekse nustatyta sąlyga, pagal kurią senaties terminas nutrūksta pripažinus atsakomybę (žr. šio sprendimo 67 punktą).

51. Galiausiai teismas nusprendė, kad nėra pagrindo atnaujinti senaties terminą, nes pareiškėjai neįrodė, kad buvo svarbių priežasčių, dėl kurių šis terminas buvo praleistas (žr. šio sprendimo 68 punktą). Teismas nurodė, kad pirmiau minėtos aplinkybės (žr. šio sprendimo 50 punktą) negali pateisinti ilgo pareiškėjų delsimo.

C. Pareiškėjų apeliacinis skundas

52. Pareiškėjai Vilniaus apygardos administracinio teismo sprendimą apskundė. Visų pirma, jie teigė, kad senaties terminas buvo nutrūkęs 2010 m. gruodžio 6 d., t. y. Lietuvos apeliacinio teismo nutarties priėmimo dieną (žr. šio sprendimo 10 punktą), dėl priežasčių, nurodytų Civilinio kodekso 1.130 straipsnio 2 dalyje (žr. šio sprendimo 67 punktą), ir kad šis terminas vis dar yra nutrūkęs, nes valdžios institucijos pripažino savo pareigą atlyginti jiems nuostolius bei žalą ir davė atitinkamus pažadus, o taikos derybos vis dar vyksta. Pareiškėjai nurodė, kad 2012 m. civiliniame ieškinyje jie neprašė

kompensacijos už pastato įsigijimo kainą (žr. šio sprendimo 12 ir 13 punktus), nes tuo metu tokios žalos nebuvo. Šį ieškinį jie pateikė iš karto, kai tik gavo preliminaros informacijos, kad bendrovė V neturi pakankamai lėšų ir kad jų reikalavimai nebus patenkinti likviduojant bendrovę. Jie taip pat teigė, kad visi jų reikalavimai yra tarpusavyje susiję ir kad senaties terminas nė vienam iš jų nėra suėjęs.

53. Be to, jie teigė, kad jeigu teismas nuspręstų, jog jų reikalavimams suėjo senaties terminas, jis turėtų būti atnaujintas, nes jie terminą praleido dėl svarbių priežasčių, t. y. dėl to, kad jiems buvo pažadėta atlyginti žalą, ir dėl to, kad taikos derybos, įskaitant pastato įteisinimą, vis dar vyko. Tai, kad pareiškėjai tikėjosi, jog pavyks susitarti su valstybe, neturėtų būti panaudota prieš juos.

54. Pareiškėjai teigė, kad jų byloje turėtų būti taikoma 2021 m. gegužės 12 d. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis dėl senaties termino poveikio (žr. šio sprendimo 39 punktą).

55. Pareiškėjai taip pat nesutiko su teismo sprendimu nutraukti bylos dalį dėl reikalavimo atlyginti pastato vertės sumą, viršijančią įsigijimo kainą (žr. šio sprendimo 46 punktą). Jie teigė, kad 2012 m. situacija nebuvo analogiška esamai, nes tuo metu jie neturėjo pagrindo abejoti, kad bendrovė V jiems atlygins nuostolius. Jie teigė, kad pastato rinkos vertė nuo tada, kai ją įsigijo, gerokai padidėjo ir kad šiuo metu jie negalėtų įsigyti panašaus pastato už tą pačią kainą.

56. Galiausiai pareiškėjai teigė, kad neturtinės žalos atlyginimo suma, kurią teismas pripažino pagrįsta (žr. šio sprendimo 48 punktą), nėra pakankama, kad atlygintų jiems už ilgalaikį stresą ir nepatogumus, patirtus dėl neteisėtų valdžios institucijų veiksmų.

D. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutartis

57. 2021 m. birželio 16 d. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas atmetė pareiškėjų apeliacinį skundą, nurodęs, kad visiškai sutinka su žemesnės instancijos teismo išvadomis.

VII. KITI REIKŠMINGI FAKTAI

58. 2021 m. gruodžio 14 d. antroji pareiškėja iš likviduojamos bendrovės V gavo 175 319 EUR (žr. šio sprendimo 33 punktą).

59. 2022 m. vasario ir kovo mėn. bendrovė V buvo oficialiai likviduota ir išregistruota iš Juridinių asmenų registro.

60. 2022 m. vasario 23 d. Vyriausybė patvirtino Kuršių nerijos nacionalinio parko tvarkymo plano pakeitimus. Iš dalies pakeisto plano 9.2.1.6 punkte nurodytas sklypas, kuriame stovi pareiškėjams priklausantis pastatas, ir teigiama, *inter alia*, kad sklypo ribose atkuriamą istoriškai iki

2000 m. susiformavusi užstatymo linija ir kad sklype gali būti tik vienas pastatas (žr. šio sprendimo 18 ir 27 punktus).

61. Tuo metu, kai šalys teikė paskutines pastabas Teismui (2024 m. rugsėjo 16 d.), pareiškėjų pastatas vis dar nebuvo nugriautas ir jie vis dar jame gyveno.

62. Nenurodytą dieną, gindamas viešąjį interesą, prokuroras pateikė ieškinį valstybei, atstovaujamai Inspekcijos, ir Neringos savivaldybei, prašydamas teismo įpareigoti jas sumokėti asmenims, iš bendrovės V įsigijusiems ginčo pastatus, Klaipėdos apygardos teismo 2009 m. balandžio 10 d. sprendimu jiems priteistą ir dar neišmokėtą kompensaciją, įskaitant 393 970 EUR, mokėtinus antrajam pareiškėjui. 2024 m. balandžio mėn. teismas priėmė prokuroro ieškinį nagrinėti. Inspekcija su šiuo ieškiniu nesutiko. Ji teigė, kad valstybė ir Neringos savivaldybė jau išmokėjo bendrovei V kompensaciją už nuostolius, kuriuos ji patyrė dėl Klaipėdos apygardos teismo 2009 m. balandžio 10 d. sprendimo (žr. šio sprendimo 36–40 punktus), ir kad valstybė negali būti laikoma atsakinga už privačios bendrovės žlugimo pasekmes. Ji taip pat teigė, kad teismai atmetė panašius atskirų nagrinėjamų pastatų savininkų ieškinius (žr. šio sprendimo 12–16, 78, 80 punktus) ir kad sprendimai šiais klausimais turi *res judicata* galią. Antroji pareiškėja, byloje turinti trečiojo asmens statusą, teigė, kad prokuroro prašoma suma yra nepakankama pareiškėjams padarytiems nuostoliams ir žalai atlyginti. Ji prašė teismo padidinti prokuroro reikalaujamą sumą ir priteisti jai kompensaciją už prarastą pastato rinkos vertę. Tuo metu, kai Teismui paskutinį kartą buvo pateiktos šalių pastabos (2024 m. rugsėjo 16 d.), pirmosios instancijos teismas bylos dar nebuvo išnagrinėjęs.

BYLAI REIKŠMINGAS TEISINIS PAGRINDAS IR PRAKTIKA

I. KONSTITUCIJA IR ĮSTATYMAI

A. Konstitucija

63. Šiai bylai reikšmingos Konstitucijos nuostatos:

23 straipsnis

„Nuosavybė neliečiama.

Nuosavybės teises saugo įstatymai.

Nuosavybė gali būti paimama tik įstatymo nustatyta tvarka visuomenės poreikiams ir teisingai atlyginama.“

24 straipsnis

„Žmogaus būstas neliečiamas. <...>“

30 straipsnis

„Asmuo, kurio konstitucinės teisės ar laisvės pažeidžiamos, turi teisę kreiptis į teismą. Asmeniui padarytos materialinės ir moralinės žalos atlyginimą nustato įstatymas.“

54 straipsnis

„Valstybė rūpinasi natūralios gamtinės aplinkos, gyvūnijos ir augalijos, atskirų gamtos objektų ir ypač vertingų vietovių apsauga, prižiūri, kad su saiku būtų naudojami, taip pat atkuriami ir gausinami gamtos ištekliai.

Įstatymu draudžiama niokoti žemę, jos gelmes, vandenį, teršti vandenį ir orą, daryti radiacinį poveikį aplinkai bei skurdinti augaliją ir gyvūniją.“

B. Civilinis kodeksas

1. Ieškinio senaties terminai

64. 1.125 straipsnio 9 dalyje nustatyta, kad trejų metų ieškinio senaties terminas taikomas reikalavimams dėl padarytos žalos atlyginimo.

65. 1.126 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad ieškinio senatį teismas taiko tik tuo atveju, kai ginčo šalis reikalauja.

66. 127 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad ieškinio senaties terminas prasideda nuo teisės į ieškinį atsiradimo dienos, t. y. nuo tos dienos, kurią asmuo sužinojo arba turėjo sužinoti apie savo teisės pažeidimą, išskyrus atvejus, kai Civiliniame kodekse ir kituose įstatymuose numatyta kitaip.

67. 1.130 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad ieškinio senaties terminą nutraukia skolininko atlikti veiksmai, kurie liudija, kad jis pripažįsta prievolę.

68. Pagal 1.131 straipsnio 2 dalį, jeigu teismas pripažįsta, kad ieškinio senaties terminas praleistas dėl svarbios priežasties, pažeistoji teisė turi būti ginama, o praleistas ieškinio senaties terminas atnaujinamas.

2. Restitucija

69. 6.145 straipsnio 1 dalyje nustatyta, *inter alia*, kad restitucija taikoma tada, kai asmuo privalo grąžinti kitam asmeniui turtą, kurį jis gavo neteisėtai arba per klaidą, arba dėl to, kad sandoris, pagal kurį jis gavo turtą, pripažintas negaliojančiu *ab initio*.

70. 6.145 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad išimtiniais atvejais teismas gali pakeisti restitucijos būdą arba apskritai jos netaikyti, jeigu dėl jos taikymo vienos iš šalių padėtis nepagrįstai ir nesąžiningai pablogėtų, o kitos atitinkamai pagerėtų.

3. Žalos atlyginimas

71. 6.271 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad žalą, atsiradusią dėl valstybės valdžios arba savivaldybės institucijų neteisėtų aktų, privalo atlyginti valstybė arba savivaldybė, nepaisant konkretaus valstybės tarnautojo ar kito valstybės valdžios institucijos darbuotojo kaltės. 6.271 straipsnio 4 dalyje

nustatyta, kad valstybės ar savivaldybės civilinė atsakomybė pagal šį straipsnį atsiranda, jeigu valstybės ar savivaldybės institucija ar jų darbuotojai neveikė taip, kaip pagal įstatymus privalėjo veikti.

72. 6.250 straipsnio 1 dalyje neturtinė žala apibrėžiama kaip asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kita, teismo įvertinti pinigais.

73. 6.250 straipsnio 2 dalyje nustatyta, *inter alia*, kad neturtinė žala atlyginama tik įstatymų nustatytais atvejais. Teismas, nustatydamas neturtinės žalos dydį, atsižvelgia į jos pasekmes, šią žalą padariusio asmens kaltę, jo turtinę padėtį, padarytos turtinės žalos dydį bei kitas turinčias reikšmės bylai aplinkybes, taip pat į sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijus.

C. Administracinių bylų teisenos įstatymas

74. 103 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad teismas nutraukia bylą, *inter alia*, jeigu yra įsiteisėjęs teismo sprendimas, priimtas dėl ginčo tarp tų pačių ginčo šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu.

II. TEISMŲ PRAKTIKA

A. Konstitucinis Teismas

75. Konstitucinio Teismo praktika, susijusi su saugomomis teritorijomis apskritai ir Kuršių nerijos nacionaliniu parku konkrečiai, apibendrinta sprendime *Kristiana Ltd. prieš Lietuvą* (Nr. 36184/13, §§ 68–70, 2018 m. vasario 6 d.).

76. 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarime Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas konstatavo:

„Saugant ir ginant asmens teises ir laisves ypatinga svarba tenka žalos atlyginimo institutui. Konstitucijos 30 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad asmeniui padarytos materialinės ir moralinės žalos atlyginimą nustato įstatymas. Taigi būtinumas atlyginti asmeniui padarytą materialinę ir moralinę žalą yra konstitucinis principas <...>. Šis konstitucinis principas neatsiejamas nuo Konstitucijoje įtvirtinto teisingumo principo: įstatymais turi būti sudarytos visos reikiamos teisinės prielaidos padarytą žalą atlyginti teisingai. Taigi Konstitucija imperatyviai reikalauja įstatymu nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad asmuo, kuriam neteisėtais veiksmais buvo padaryta žala, visais atvejais galėtų reikalauti teisingo tos žalos atlyginimo ir tą atlyginimą gauti. ... [P]abrėžtina, jog iš Konstitucijos neišplaukia, kad įstatymais galima nustatyti kokias nors išimtis, pagal kurias asmeniui padaryta materialinė ir (arba) moralinė žala neatlyginama, pavyzdžiui, dėl to, kad ją neteisėtais veiksmais padarė pačios valstybės institucijos, pareigūnai. Jeigu įstatymu, juo labiau kitu teisės aktu, būtų nustatytas toks teisinis reguliavimas, kad valstybė visiškai arba iš dalies išvengtų pareigos teisingai atlyginti materialinę ir (arba) moralinę žalą, padarytą neteisėtais pačios valstybės institucijų, pareigūnų veiksmais, tai ne tik reikštų, kad yra nepaisoma konstitucinės žalos atlyginimo sampratos, ir būtų nesuderinama su Konstitucija (*inter alia* su jos 30

straipsnio 2 dalimi), bet ir pakirstų pačios valstybės, kaip bendro visos visuomenės gėrio, *raison d'être*.

...

[P]ažymėtina, kad asmuo pagal Konstituciją turi teisę reikalauti neteisėtais valstybės institucijų, pareigūnų veiksmais padarytos žalos atlyginimo ir tada, kai atitinkamas žalos atlyginimo atvejis jokiam įstatyme nėra nurodytas, o teismai, pagal savo kompetenciją sprendžiantys tokias bylas, turi konstitucinius įgaliojimus atitinkamą žalos atlyginimą priteisti, tiesiogiai taikydami Konstituciją (joje įtvirtintus teisingumo, teisinio tikrumo ir teisinio saugumo, proporcingumo, tinkamo teisinio proceso, asmenų lygiateisiškumo, teisėtų lūkesčių apsaugos principus, kitas Konstitucijos nuostatas), bendruosius teisės principus, vadovaudamiesi *inter alia* protingumo principu ir kt.“

B. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas

1. Ieškinio senaties terminai

77. 2020 m. balandžio 29 d. nutartyje byloje Nr. eA-1803-1062/2020 Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinė penkių teisėjų kolegija taip apibendrino nacionalinių teismų praktiką dėl senaties terminų:

„40. Ieškinio senatis – tai įstatymų nustatytas laiko tarpas (terminas), per kurį asmuo gali apginti savo pažeistas teises pareikšdamas ieškinį (CK 1.124 str.). Nors ieškinio senaties termino pasibaigimas nepanaikina asmens teisės kreiptis į teismą, prašant apginti pažeistą teisę, tačiau, ginčo šaliai pareikalavus taikyti ieškinio senatį, yra pagrindas atmesti ieškinį, jeigu teismas nepripažįsta, kad šis terminas praleistas dėl svarbios priežasties (CK 1.126 str. 2 d., 1.131 str. 1 ir 2 d.) (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 29 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-7-43-706/2016; 2019 m. gruodžio 17 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-3-385-421/2019).

<...>

43. Pagal CK 1.127 straipsnio 1 dalį, ieškinio senaties terminas prasideda nuo teisės į ieškinį atsiradimo dienos, o teisė į ieškinį atsiranda nuo tos dienos, kurią asmuo sužinojo arba turėjo sužinoti apie savo teisės pažeidimą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, aiškindamas CK normas dėl ieškinio senaties taikymo, pabrėžė, kad ginčo šaliai reikalaujant taikyti ieškinio senatį, teismas turi nustatyti, kada prasidėjo ieškinio senaties termino eiga. CK 1.127 straipsnio 1 dalies nuostata ieškinio senaties termino eigos pradžią sieja su subjektyviaja aplinkybe (asmens sužinojimu ar turėjimu sužinoti apie jo teisės pažeidimą), tačiau subjektyviojo kriterijaus negalima absoliutinti, nes kiekvienas asmuo turi rūpintis savo teisėmis ir jų operatyviu gynimu, kad nebūtų pažeistas civilinių santykių stabilumas (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. rugsėjo 19 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-409/2005; 2009 m. spalio 22 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-449/2009; 2010 m. kovo 16 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-112/2010; 2015 m. liepos 24 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-460-915/2015).

44. Nustatant asmens sužinojimo (turėjimo sužinoti) apie atitinkamos įstatymų nustatytos asmens teisės pažeidimo dieną, tiek Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo, tiek Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje atsižvelgiama į apdairaus ir rūpestingo asmens elgesio standartus, pagal kuriuos vidutinis apdairiai ir rūpestingai savo teisių atžvilgiu besielgiantis asmuo pagal numanomo jo teisių pažeidimo pobūdį turėjo suvokti savo teisių pažeidimą (žr., pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2018 m. kovo 14 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A-1767-575/2018;

SPRENDIMAS SKUČAI PRIEŠ LIETUVĄ

2019 m. kovo 6 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A-1731-629/2019; 2020 m. sausio 8 d. nutartį administracinėje byloje Nr. eA-1710-261/2019; taip pat Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 11 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-3-77-421/2017; 2017 m. gruodžio 28 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-3-457-684/2017; ir kt.). Be to, teismas turi atsižvelgti į teisės pažeidimo nustatymo sudėtingumą, atsakovo veiksmų ar neveikimo įtaką ieškovo subjektyviam susiklosčiusios situacijos vertinimui, kitas konkrečiu atveju reikšmingas aplinkybes (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. rugpjūčio 1 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-317/2008; 2015 m. liepos 24 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-460-915/2015; 2017 m. balandžio 24 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-7-115-915/2017; 2019 m. gruodžio 17 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-3-385-421/2019; ir kt.).

45. Jeigu asmuo, žinodamas arba turėdamas žinoti apie savo teisės pažeidimą (CK 1.127 str. 1 d.), į šį pažeidimą per visą ieškinio senaties termino eigą nereaguoja ir nereiškia ieškinio, tai kita civilinio teisinio santykio šalis turi teisę pagrįstai tikėtis, kad toks asmuo arba apskritai atsisako savo teisės, arba nemano, jog jo teisė yra pažeista. Teisinio santykio šalis nuo jai keliamo reikalavimo gali gintis ieškinio senaties terminu, jei kita šalis nepateisinamai ilgą laiką neprašė savo teisės apsaugos, dėl ko pažeidimo pašalinimas gali nebeturėti tokios teisinės vertės kaip teisinių santykių stabilumas (vadinamoji apsauginė senaties termino funkcija) (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. liepos 3 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-425-686/2015; 2019 m. gruodžio 17 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-3-385-421/2019; ir kt.).

46. Taip pat pabrėžtina, kad ieškinio senaties termino taikymas, praleisto termino atnaujinimas ar netaikymas yra susijęs su teisingumo principu. Bylą nagrinėjantis teismas, taikydamas atitinkamas ieškinio senatį reglamentuojančias materialiosios teisės normas, to negali daryti mechaniškai, nes tai būtų nesuderinama su teismo pareiga vykdyti teisingumą, konkrečioje byloje susiklosčiusių materialinių teisinių santykių faktinė sudėtis gali lemti tai, jog teisingumo vykdymas, *inter alia* (be kita ko) viešasis interesas užtikrinti realią pažeistų subjektinių teisių apsaugą gali nusverti interesą garantuoti teisinių santykių stabilumą. Teismas kiekvienu atveju turi siekti šių teisinių vertybių – realios pažeistų subjektinių teisių apsaugos ir teisinių santykių stabilumo – pusiausvyros (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. birželio 15 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-265/2009; 2015 m. liepos 3 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-425-686/2015; 2016 m. lapkričio 17 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-3-467-219/2016; ir kt.).“

2. Bylos dėl kitų pastatų Kuršių nerijos nacionaliniame parke

78. 2013 m. spalio 17 d. sprendimu byloje Nr. A⁵⁵²-1603/2013 Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas išnagrinėjo bylą, kurią iškėlė du asmenys (sutuoktiniai), kartu su kitais asmenimis įsigiję vieną iš bendrovės V pastatytų pastatų Kuršių nerijos nacionaliniame parke (žr. šio sprendimo 4 punktą), ir kurių nuosavybės teisė į šį pastatą vėliau buvo panaikinta (žr. šio sprendimo 8–10 punktus). Jie pateikė ieškinį valstybei ir Neringos savivaldybei, prašydami atlyginti patirtus nuostolius – už pastatą sumokėtą sumą ir įvairias su jo įsigijimu bei išlaikymu susijusias išlaidas. Jie taip pat prašė atlyginti neturtinę žalą dėl streso ir nerimo, kurį sukėlė nuosavybės teisės panaikinimas, su tuo susijęs teismo procesas ir nepalankus žiniasklaidos dėmesys. Pirmosios instancijos teismas ieškinį patenkino iš dalies. Teismas priteisė ieškovams kompensaciją už išlaidas, susijusias su jų

nuosavybės teisės į pastatą įregistravimu nekilnojamojo turto registre, ir už nekilnojamojo turto mokestį, kurį jie sumokėjo prieš panaikinant jų nuosavybės teisę. Teismas atmetė likusią ieškinio dalį dėl turtinės žalos, nustatęs, kad įsiteisėjusiu teismo sprendimu bendrovei V jau buvo nurodyta atlyginti ieškovams pastato įsigijimo išlaidas (žr. šio sprendimo 9 punktą), todėl nėra pagrindo tų pačių išlaidų atlyginimo priteisti ir iš valstybės. Pirmosios instancijos teismas taip pat priteisė ieškovams 20 000 LTL (apie 5 792 EUR) neturtinei žalai atlyginti. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas paliko šią nutartį nepakeistą.

79. 2015 m. gegužės 19 d. sprendimu byloje Nr. A-578-556/2015 Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas išnagrinėjo bylą, iškeltą bendrovės M, kuri buvo perėmusi bendrovės V teises ir pareigas, susijusias su Kuršių nerijos nacionaliniame parke pastatytu restoranu (žr. šio sprendimo 4 punktą). 2013 m. gegužės mėn. restoranas buvo nugriautas, ir bendrovė M pateikė ieškinį valstybei ir Neringos savivaldybei, prašydama atlyginti jai negautas pajamas (remiantis kaina, už kurią ji planavo parduoti restoraną kitai bendrovei, atsižvelgiant į jo rinkos vertę tuo metu) ir griovimo išlaidas. Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė, tačiau Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas jo sprendimą panaikino. Pirmiausia jis nusprendė, kad valdžios institucijų veiksmų neteisėtumas ir jų priežastinis ryšys su bendrovei V padaryta žala jau buvo nustatyti kituose teismo procesuose, todėl šio klausimo iš naujo nagrinėti nereikia. Tada Teismas konstatavo, kad bendrovė M pateikė pakankamai įrodymų apie restorano rinkos vertę atitinkamu metu ir apie jos patirtas pastato nugriovimo išlaidas. Be to, nebuvo nustatyta, kad bendrovė M būtų atlikusi kokius nors neteisėtus veiksmus, dėl kurių būtų galima sumažinti atlygintinos žalos dydį. Todėl teismas jai priteisė 1 149 350 EUR turtinei žalai atlyginti, kurią sudarė pastato rinkos vertė ir griovimo išlaidos, atėmus sumą, kurią bendrovė A buvo įpareigota sumokėti bendrovei V ankstesnėje byloje (žr. šio sprendimo 9 punktą).

80. 2019 m. spalio 23 d. nutartyje byloje Nr. A-1134-575/2019 Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas išnagrinėjo bylą, kurią iškėlė keturi asmenys (dvi sutuoktinių poros), kartu su kitais asmenimis įsigiję vieną iš bendrovės V pastatytų pastatų Kuršių nerijos nacionaliniame parke (žr. šio sprendimo 4 punktą), ir kurių nuosavybės teisės į šį pastatą buvo panaikintos (žr. šio sprendimo 8–10 punktus). Jie pateikė ieškinį valstybei ir Neringos savivaldybei, prašydami atlyginti turtinę žalą – už pastatą sumokėtą sumą, palūkanas, sumokėtas už pastatui įsigyti paimtą paskolą, ir įvairias su pastato pirkimu ir išlaikymu susijusias išlaidas. Jie taip pat prašė atlyginti neturtinę žalą, kurią sukėlė ilgalaikiai nepatogumai, netikrumas ir dvasiniai sukrėtimai. Pirmosios instancijos teismas ieškinį patenkino iš dalies. Teismas priteisė ieškovams už pastatą sumokėtą sumą, dalį išlaidų, susijusių su nuosavybės teisės į pastatą įregistravimu nekilnojamojo turto registre, taip pat mokesčių sumą, sumokėtą prieš panaikinant jų nuosavybės teisę, o likusią ieškinio dalį dėl turtinės žalos atlyginimo atmetė. Jis taip pat priteisė ieškovams nuo 1 400

iki 3 000 EUR neturtinei žalai atlyginti. Tačiau Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nustatė, kad turimi įrodymai neįrodo, jog bendrovė V negalės sumokėti savo skolos ieškovams, todėl nėra pagrindo įpareigoti valstybę ar savivaldybę sumokėti ieškovams sumas, kurias jie gali išsireikalausti iš bendrovės V. Jis paliko galioti likusią žemesnės instancijos teismo sprendimo dalį.

81. 2020 m. balandžio 29 d. nutartyje byloje Nr. eA-1803-1062/2020 Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinė penkių teisėjų kolegija išnagrinėjo bendrovės A iškeltą bylą (žr. šio sprendimo 4 punktą) prieš valstybę ir Neringos savivaldybę. Ji reikalavo atlyginti turtinę žalą, kurią sudarė, *inter alia*, suma, kurią Klaipėdos apygardos teismo 2009 m. balandžio 10 d. sprendimu ji buvo įpareigota atlyginti bendrovei V (žr. šio sprendimo 9 punktą), ir ginčo sklype pastatyto restorano dalies nugriovimo išlaidos (žr. šio sprendimo 4 punktą). Atsakovai teigė, kad ieškovė praleido trejų metų senaties terminą: prievolė atlyginti bendrovei V nuostolius buvo nustatyta įsiteisėjusiu teismo sprendimu 2010 m. (žr. šio sprendimo 10 punktą), griovimo išlaidos buvo patirtos 2013 m., tačiau ieškinys teismui pateiktas tik 2018 m. Pirmosios instancijos teismas šiuos argumentus atmetė. Jis pažymėjo, *inter alia*, kad Inspekcijos prašymu buvo sustabdytas Klaipėdos apygardos teismo 2009 m. balandžio 10 d. sprendimo vykdymas (žr. šio sprendimo 20 punktą); Vyriausybė pavedė parengti Kuršių nerijos nacionalinio parko tvarkymo plano pakeitimus, siekiant sudaryti taikos sutartis (žr. šio sprendimo 23 punktą); Inspekcija paprašė suinteresuotųjų šalių pateikti pastabas dėl siūlomų sutarties sąlygų (žr. šio sprendimo 24 ir 25 punktus); procedūra dėl gyventojų iškeldinimo iš ginčo pastatų buvo sustabdyta, kol bus keičiamas tvarkymo planas. Atsižvelgdamas į aplinkybes, pirmosios instancijos teismas nusprendė, kad atsakovių prašymas taikyti ieškinio senatį buvo nepagrįstas, nes vykstant deryboms dėl taikos sutarties ieškovės patirtos žalos dydis nebuvo aiškus.

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas iš dalies pritarė šiai išvadai. Jis nusprendė, kad žemesnės instancijos teismo nurodytos aplinkybės, visų pirma, Vyriausybės lygiu vykusios derybos tarp, *inter alia*, ginčijamus sprendimus priėmusių institucijų, ieškovės šioje byloje ir kitų suinteresuotų šalių, Klaipėdos apygardos teismo 2009 m. balandžio 10 d. sprendimo vykdymo sustabdymas Inspekcijos prašymu ir Kuršių nerijos nacionalinio parko tvarkymo plano pakeitimo proceso inicijavimas, leido daryti išvadą, kad nagrinėjamu atveju senaties terminas netaikytinas tiek, kiek tai susiję su reikalavimais dėl dviejų ginčo sklype esančių gyvenamųjų pastatų, bet ne su restoranu (žr. šio sprendimo 4 punktą), nes derybose dėl taikos sutarties buvo aptariama tik galimybė įteisinti gyvenamuosius pastatus.

TEISĖ

I. TARIAMAS KONVENCIJOS PIRMOJO PROTOKOLO 1 STRAIPSNIO PAŽEIDIMAS

82. Pareiškėjai skundėsi, kad dėl valdžios institucijų padarytų klaidų jie prarado nuosavybės teisę į pastatą ir kad jiems dar nebuvo už tai kompensuota. Jie rėmėsi Konvencijos pirmojo protokolo 1 straipsniu, kuriame nustatyta:

„Kiekvienas fizinis ar juridinis asmuo turi teisę netrukdomas naudotis savo nuosavybe. Iš nieko negali būti atimta jo nuosavybė, išskyrus tuos atvejus, kai tai yra būtina visuomenės interesams ir tik įstatymo nustatytais sąlygomis bei vadovaujantis bendraisiais tarptautinės teisės principais.

Tačiau ankstesnės nuostatos jokia būdu neriboja valstybės teisės taikyti tokius įstatymus, kokie, jos manymu, jai reikalingi, kad ji galėtų kontroliuoti nuosavybės naudojimą atsižvelgdama į bendrąjį interesą arba kad garantuotų mokesčių, kitų rinkliavų ar baudų mokėjimą.“

A. Priimtinas

1. Šalių teiginiai

a) Vyriausybė

83. Pirma, Vyriausybė teigė, kad ši peticija pateikta per anksti, nes nacionalinis procesas, kuris galėtų atliepti pareiškėjų skundus, tebevyksta – prokuroras kreipėsi į teismą, siekdamas, kad valstybė pareiškėjams kompensuotų tą jų ieškinio bendrovei V dalį, kuri nebuvo patenkinta likviduojant bendrovę (žr. šio sprendimo 62 punktą).

84. Antra, Vyriausybė teigė, kad pareiškėjai nepateikė Teismui išsamios informacijos apie bylą. Jie pateikė peticiją iki bendrovės V bankroto proceso pabaigos (žr. šio sprendimo 59 punktą). 2021 m. gruodžio 14 d. jie gavo 175 319 EUR iš bendrovės V (žr. šio sprendimo 58 punktą), bet apie tai Teismo iškart neinformavo. Jie neinformavo Teismo ir apie 2021 m. gegužės 12 d. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutartį, kurioje valstybei ir Neringos savivaldybei buvo nurodyta atlyginti bendrovei V jos patirtus nuostolius (žr. šio sprendimo 36–40 punktus). Todėl Vyriausybė teigė, kad pareiškėjai, peticijoje nurodydami, kad neturi realių galimybių prisiteisti kompensaciją iš bendrovės V, siekė suklaidinti Teismą. Be to, jų pateiktame formuliare esantis teiginys, kad nacionaliniai teismai savo sprendimuose neatsižvelgė į praėjusį laiką, taip pat buvo klaidinantis, nes nacionaliniai teismai paprastai priteisia 5 proc. metines palūkanas.

85. Trečia, Vyriausybė teigė, kad pareiškėjai nepanaudojo veiksmingų vidaus teisinės gynybos priemonių. Jie pateikė peticiją Teismui dar nepasibaigus bendrovės V likvidavimui, tačiau jei būtų sulaukę jo pabaigos

ir jei jų reikalavimas bendrovei V nebūtų visiškai patenkintas, jie būtų galėję pareikalauti, kad nuostolius atlygintų valstybė.

86. Ketvirta, jie nepateikė reikalavimo dėl neturtinės žalos atlyginimo nacionaliniams teismams per vidaus teisėje nustatytą trejų metų terminą (žr. šio sprendimo 49–51 punktus). Vyriausybė nurodė, kad kitiems fiziniams ir juridiniams asmenims, įsigijusiems pastatus tame pačiame sklype ir laiku pateikusiems ieškinius teismams, buvo priteistas neturtinės žalos atlyginimas (žr. šio sprendimo 78–80 punktus).

87. Galiausiai Vyriausybė teigė, kad pareiškėjų skundas dėl to, kad vidaus teismai atsisakė priteisti jiems kompensaciją už skirtumą tarp sumos, kurią jie galėjo išsireikalauti iš bendrovės V, ir jų pastato rinkos vertės, nebuvo pateiktas per šešių mėnesių terminą, nes galutinis vidaus teismo sprendimas dėl šio reikalavimo buvo priimtas 2013 m. lapkričio 7 d. (žr. šio sprendimo 15 ir 46 punktus).

b) Pareiškėjai

88. Pareiškėjai nesutiko su Vyriausybės teiginiu, kad dalis jų peticijos buvo pateikta per anksti (žr. šio sprendimo 83 punktą). Jie teigė, kad jų nuosavybės teisė į pastatą buvo panaikinta 2009 m. ir jiems nebuvo už tai atlyginta daugiau nei 15 metų. Jie teigė, kad žala jiems turėjo būti atlyginta teismo procese, kurį jie inicijavo 2018 m., ir kad būtų neteisinga, jei valstybė galėtų užkirsti kelią jiems ginti savo teises Teisme, pradėdama naują ir sudėtingą procesą vidaus teismuose, kuriame viena valstybės institucija (prokuroras) pateikia ieškinį, o kita valstybės institucija (Inspekcija) su juo nesutinka (žr. šio sprendimo 62 punktą). Jie taip pat teigė, kad kompensacija, kuri būtų jiems priteista toje byloje, būtų nepakankama, nes neatitiko pastato rinkos vertės (žr. šio sprendimo 91 punktą).

89. Atsakydami į Vyriausybės teiginius, kad jie pateikė Teismui neišsamią informaciją (žr. šio sprendimo 84 punktą), pareiškėjai nurodė, kad visus svarbius naujus faktus jie atskleidė rašytinėse pastabose, t. y. pirmajame dokumente, pateiktame Teismui po formuliaro pateikimo. Jie taip pat teigė, kad Vyriausybės nurodyti faktai ir taip turėjo būti jai žinomi, nes valstybė pareiškė reikalavimus likviduojant bendrovę V.

90. Be to, pareiškėjai nesutiko su Vyriausybės teiginiu, kad jie nepateikė reikalavimo atlyginti neturtinę žalą per vidaus teisėje nustatytą terminą (žr. šio sprendimo 86 punktą). Jie teigė, kad nacionaliniai teismai suklydo atmesdami šią jų ieškinio dalį kaip pareikštą praleidus senaties terminą.

91. Galiausiai pareiškėjai tvirtino, kad 2013 m. priimti teismų sprendimai, kuriais buvo atmestas jų reikalavimas kompensuoti skirtumą tarp pastato rinkos vertės ir jo įsigijimo kainos (žr. šio sprendimo 14–16 punktus) neturėtų būti laikomi turinčiais *res judicata* galią, nes situacija iš esmės pasikeitė – bendrovė V buvo likviduota, o pastato rinkos vertė smarkiai padidėjo. Pareiškėjai pateikė 2024 m. birželio mėn. atliktą pastato rinkos vertės įvertinimą, pagal kurį pastatas vertas 1 550 000 EUR.

2. Teismo vertinimas

a) Ar pareiškėjai siekė suklaidinti Teismą

92. Teismas atkreipia dėmesį, kad Vyriausybė konkrečiai neprašė pripažinti peticiją nepriimtina pagal Konvencijos 35 straipsnio 3 dalies a punktą dėl piktnaudžiavimo individualios peticijos teise. Tačiau Vyriausybė teigė, kad pareiškėjai siekė suklaidinti Teismą nepateikdami jam išsamios informacijos (žr. šio sprendimo 84 punktą). Šį teiginį Teismas nagrinės atsižvelgdamas į savo praktiką pagal 35 straipsnio 3 dalies a punktą.

93. Teismas primena, kad pagal šią nuostatą peticija gali būti atmesta dėl piktnaudžiavimo individualios peticijos teise jei, be kitų priežasčių, ji sąmoningai grindžiama tikrovės neatitinkančiais faktais. Neišsamios ir dėl to klaidinančios informacijos pateikimas taip pat gali būti laikomas piktnaudžiavimu peticijos teise, ypač jei informacija yra susijusi su pačia bylos esme ir nėra tinkamai paaiškinta, kodėl informacija nepateikta. Tas pats galioja ir tuo atveju, kai nagrinėjant bylą Teisme paaiškėja naujų svarbių aplinkybių, bet pareiškėjas, nepaisydamas aiškaus reikalavimo pagal Teismo reglamento 47 straipsnio 7 dalį atskleisti tokią informaciją Teismui, jos neatskleidžia ir taip užkerta jam kelią priimti sprendimą byloje žinant visas faktines aplinkybes. Tačiau net ir tokiais atvejais pareiškėjo ketinimas suklaidinti Teismą visada turi būti pakankamai aiškiai nustatytas (žr. *Savickis ir kiti prieš Latviją* [DK], Nr. 49270/11, § 149, 2022 m. birželio 9 d., ir ten nurodytą teismo praktiką).

94. Teismas taip pat pakartoja, kad šalys gali pateikti argumentus ir kontrargumentus, susijusius su Teisme nagrinėjamomis bylomis, kuriuos Teismas gali priimti arba atmesti, tačiau tokie ginčytini pareiškimai patys savaime negali būti laikomi piktnaudžiavimu individualios peticijos teise (žr. *Hoti prieš Kroatiją*, Nr. 63311/14, § 92, 2018 m. balandžio 26 d., ir ten nurodytas bylas).

95. Atsižvelgdamas į pirmiau išdėstytus bendruosius principus ir šalių pastabas (žr. šio sprendimo 84 ir 89 punktus), Teismas negali konstatuoti, kad pareiškėjai neatskleidė jam kokios nors informacijos, susijusios su šios bylos esme, arba kad jie turėjo ketinimą suklaidinti Teismą. Todėl jis atmeta Vyriausybės argumentus šiuo klausimu.

b) Pareiškėjų reikalavimas atlyginti namo rinkos vertės padidėjimą

96. Vyriausybė teigė, kad ši peticijos dalis buvo pateikta praleidus šešių mėnesių terminą (taikytiną bylai reikšmingu metu), nes galutinis nacionalinių teismų sprendimas, kuriuo atmestas pareiškėjų reikalavimas dėl kompensacijos, atitinkančios pastato rinkos vertės padidėjimą, buvo priimtas 2013 m. (žr. šio sprendimo 87 punktą).

97. Pareiškėjų antrąjį civilinį ieškinį išnagrinėję teismai nutraukė bylą dėl kompensacijos, atitinkančios pastato rinkos vertės padidėjimą, remdamiesi Administracinių bylų teisenos įstatymo 103 straipsnio 2 dalimi, kurioje

nustatyta, kad teismas nutraukia bylos nagrinėjimą, jeigu jau yra įsiteisėjęs teismo sprendimas, priimtas dėl ginčo tarp tų pačių šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu (žr. šio sprendimo 74 punktą).

98. Pareiškėjai teigė, kad 2018 m., kai jie pateikė antrąjį civilinį ieškinį valstybei, situacija buvo pasikeitusi dviem aspektais: pirma, bendrovė V buvo likviduojama, ir, antra, pastato rinkos vertė dar labiau padidėjo (žr. šio sprendimo 91 punktą).

99. Teismas nesutinka su pareiškėjų nuomone. Jis pažymi, kad nacionalinių teismų sprendimas atmesti atitinkamą pareiškėjo pirmojo civilinio ieškinio dalį nebuvo grindžiamas jokiais argumentais, susijusiais su bendrovės V finansine padėtimi ar pastato rinkos verte, t. y. aplinkybėmis, kurios, pareiškėjų teigimu, pasikeitė 2018 m. Tuo tarpu Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2013 m. lapkričio 7 d. nutartyje konstatavo, kad turtinės žalos, atitinkančios kainą, kurią pareiškėjai sumokėjo už pastatą, atlyginimas iš esmės laikytinas pakankamu ir kad jie neturi teisės į kompensaciją už pastato rinkos vertės padidėjimą (žr. šio sprendimo 15 punktą). Atsižvelgiant į tai, Teismas nėra įtikintas, kad kokie nors tolesni pastato rinkos vertės pokyčiai ar tai, kad bendrovė V tapo nepajėgi atlyginti pareiškėjams nuostolių, galėtų turėti poveikį galutinei išvadai. Vadinasi, tai, kad pareiškėjai 2018 m. vėl pateikė tą patį reikalavimą vidaus teismuose, nereiškia, kad šešių mėnesių terminas šiam reikalavimui pareikšti nutrūko.

100. Todėl Teismas konstatuoja, kad galutinis nacionalinių teismų sprendimas dėl pareiškėjų reikalavimo priteisti kompensaciją, atitinkančią pastato rinkos vertės padidėjimą, buvo priimtas 2013 m. lapkričio 7 d., o ši peticija Teismui pateikta 2021 m. gruodžio 13 d. Darytina išvada, kad minėtas skundas buvo pateiktas praleidus nustatytą terminą ir turi būti pripažintas nepriimtiniu vadovaujantis Konvencijos 35 straipsnio 1 ir 4 dalimis.

c) Pareiškėjų reikalavimas kompensuoti pastato įsigijimo sumą

101. Teismas pakartoja, kad vertinimas, ar buvo pasinaudota vidaus teisinės gynybos priemonėmis, paprastai atliekamas atsižvelgiant į peticijos pateikimo Teismui datą. Tačiau šiai taisyklei taikomos išimtys, kurios gali būti pagrindžiamos konkrečiomis kiekvienos bylos aplinkybėmis (žr. *Baumann prieš Prancūziją*, Nr. 33592/96, § 47, 2001 m. gegužės 22 d.).

102. Šioje byloje nagrinėjamu atveju jau po to, kai buvo pateikta peticija, prokuroras iškėlė bylą valstybei, reikalaudamas sumokėti pareiškėjams kompensaciją už dalį jų reikalavimo bendrovei V, kuris nebuvo patenkintas likviduojant bendrovę. Tuo metu, kai Teismui buvo pateiktos paskutinės šalių pastabos, minėta byla dar nebuvo išnagrinėta (žr. šio sprendimo 83 punktą).

103. Šiuo atžvilgiu Teismas primena, kad tais atvejais, kai skolininkas yra privatus subjektas, valstybė paprastai nėra tiesiogiai atsakinga už privačių subjektų skolas ir privalo tik suteikti kreditoriui būtiną pagalbą įgyvendinant atitinkamus teismo sprendimus, pavyzdžiui, pasitelkiant antstolius arba

vykdant bankroto procedūras (žr. *Kotov prieš Rusiją* [DK], Nr. 54522/00, § 90, 2012 m. balandžio 3 d., ir ten nurodytas bylas).

104. Tačiau Teismas pabrėžia, kad šiuo atveju pareiškėjų ir bendrovės V pirkimo–pardavimo sutartis buvo nutraukta ne dėl pareiškėjų ar bendrovės veiksmų, o dėl to, kad buvo nustatyta, jog valdžios institucijos neteisėtai išdavė statybos leidimus (žr. šio sprendimo 8 punktą). Valdžios institucijų veiksmų neteisėtumas buvo patvirtintas keliuose vidaus procesuose dėl bendrovės V vykdytos ginčo pastatų statybos. Bendrovės ir iš jos ginčo pastatus įsigijusių asmenų, įskaitant pareiškėjus, sąžiningumas niekada nebuvo kvestionuojamas nacionaliniu lygmeniu (žr. šio sprendimo 8, 15, 44, 78, 79 ir 80 punktus). Taigi tarp neteisėtų valdžios institucijų veiksmų ir pareiškėjų ir bendrovės V sutarties nutraukimo buvo tiesioginis priežastinis ryšys.

105. Iš tiesų Vyriausybė pripažino, kad likvidavus bendrovę V ir paaiškėjus, kad pareiškėjų reikalavimai nebuvo visiškai patenkinti, jie įgijo teisę į kompensaciją iš valstybės už likusią jų reikalavimo dalį (žr. šio sprendimo 83 ir 85 punktus).

106. Teismas neturi pagrindo abejoti, kad prokuroro iškeltaje byloje (žr. šio sprendimo 62 punktą) gali būti patenkintas pareiškėjų skundas dėl to, kad jiems nebuvo kompensuota pastato įsigijimo kaina.

107. Teismas atkreipia dėmesį į pareiškėjų teiginį, kad valstybė, atstovaujama Inspekcijos, nesutiko su prokuroro reikalavimu (žr. šio sprendimo 88 punktą). Vis dėlto Teismas mano, kad valstybės atstovės toje byloje pateiktos pastabos negali būti vertinamos kaip iš anksto nulemiančios būsimus teismų sprendimus ar mažinančios tos teisinės gynybos priemonės veiksmingumą.

108. Dėl pareiškėjų teiginio apie kompensacijos sumą, kuri jiems gali būti priteista toje byloje (žr. šio sprendimo 88 punktą), Teismas jau konstatavo, kad jų skundas dėl kompensacijos, atitinkančios pastato rinkos vertės padidėjimą, buvo pateiktas praleidus šešių mėnesių terminą (žr. šio sprendimo 96–100 punktus). Todėl jis negali nagrinėti šio skundo.

109. Teismas atkreipia dėmesį į tai, kad dabartinė situacija tęsiasi jau ilgą laiką: galutinis sprendimas, kuriuo pareiškėjams priteista kompensacija už pastato įsigijimo kainą, buvo priimtas 2010 m. gruodžio 6 d. (žr. šio sprendimo 10 punktą), o byla dėl šios kompensacijos išmokėjimo vis dar buvo nagrinėjama pirmosios instancijos teisme tuo metu, kai Teismui šalys paskutinį kartą pateikė savo pastabas (2024 m. rugsėjo 16 d.). Vis dėlto Teismas pažymi, kad apie tai, kokio dydžio kompensaciją pareiškėjai gaus likvidavus bendrovę V, tapo žinoma tik 2021 m. gruodžio mėn. (žr. šio sprendimo 58 ir 59 punktus). Pareiškėjai neteigė, kad minėtas procesas nepagrįstai užsitęsė arba kad jam pasibaigus prokuroras nepagrįstai ilgai delsė pradėti procesą dėl žalos atlyginimo. Todėl, atsižvelgdamas į savo subsidiarų vaidmenį, Teismas negali priimti sprendimo dėl pareiškėjų skundo, kol vidaus valdžios institucijos neturėjo galimybės įvertinti padėtį ir

ją ištaisyti (žr. *Vučković ir kiti prieš Serbiją* (preliminarus prieštaravimas) [DK], Nr. 17153/11 ir dar 29, § 69, 2014 m. kovo 25 d., ir, *mutatis mutandis*, *Laurus Invest Hungary Kft ir kiti prieš Vengriją* (nut.), Nr. 23265/13 ir dar 29, §§ 42–43, 2015 m. rugsėjo 8 d.).

110. Todėl Teismas mano, kad peticijos dalis, kurioje pareiškėjai skundžiasi, kad jiems nebuvo kompensuota pastato įsigijimo kaina, yra pateikta per anksti, kadangi vidaus procesas dėl tokios kompensacijos dar nėra užbaigtas. Ji turi būti pripažinta nepriimtina vadovaujantis Konvencijos 35 straipsnio 1 ir 4 dalimis.

111. Atsižvelgdamas į šią išvadą, Teismas mano, kad nebūtina nagrinėti Vyriausybės argumento, kad pareiškėjai, pateikę Teismui peticiją dar nepasibaigus bendrovės V likvidavimui, neišnaudojo esamų vidaus teisinės gynybos priemonių (žr. šio sprendimo 85 punktą).

d) Dėl likusių pareiškėjų reikalavimų atlyginti žalą

112. Teismas mano, kad likęs Vyriausybės prieštaravimas dėl priimtumo (žr. šio sprendimo 86 punktą) yra glaudžiai susijęs su pareiškėjų skundo, kad nacionaliniai teismai suklydo atmesdami kai kuriuos jų reikalavimus atlyginti žalą dėl senaties, esmė. Todėl šis prieštaravimas turėtų būti įtrauktas į bylos nagrinėjimą iš esmės.

113. Be to, Teismas pažymi, kad šis skundas nėra akivaizdžiai nepagrįstas ar nepriimtinas kokių nors kitų pagrindų, nurodytu Konvencijos 35 straipsnyje. Todėl jis turi būti pripažintas priimtinu.

B. Esmė

1. Šalių teiginiai

a) Pareiškėjai

114. Pareiškėjai teigė, kad sprendimas panaikinti jų nuosavybės teisę į namą ir įpareigoti jį nugriauti buvo valdžios institucijų neteisėtų veiksmų atliekant planavimo procedūras ir išduodant statybos leidimus padarinys. Pareiškėjai nedalyvavo priimant ginčijamus sprendimus ir nebuvo nustatyta jokia jų kaltė. Be to, Lietuvos apeliacinis teismas pripažino, kad pareiškėjai turi teisę į patirtos žalos atlyginimą (žr. šio sprendimo 10 punktą). Tačiau iki šiol žala jiems vis dar nėra visiškai atlyginta.

115. Pareiškėjai teigė, kad vidaus teismai klaidingai konstatavo, jog jų reikalavimui atlyginti neturtinę žalą ir nuostolius, patirtus dėl su namu susijusių išlaidų, suėjo senaties terminas. Jie teigė, kad aukščiausio valstybės pareigūnai, įskaitant Ministrą Pirmininką, viešai patikino, kad ginčijami pastatai Kuršių nerijos nacionaliniame parke nebus griaujami (žr. šio sprendimo 17 punktą). Ministras Pirmininkas sudarė darbo grupę situacijai spręsti (žr. šio sprendimo 19, 21 ir 22 punktus); Inspekcija paprašė sustabdyti Klaipėdos apygardos teismo 2009 m. balandžio 10 d. sprendimo vykdymą

(žr. šio sprendimo 20 punktą); pareiškėjams buvo išsiųstas taikos sutarties projektas (žr. šio sprendimo 24 ir 25 punktus); Kuršių nerijos nacionalinio parko planavimo dokumentai buvo pakeisti taip, kad būtų galima įteisinti pareiškėjų ir kitus pastatus (žr. šio sprendimo 27 punktą). Pareiškėjai nurodė, kad 2021 m. gegužės 12 d. nutartyje Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas atsižvelgė į minėtus valdžios institucijų veiksmus ir atsisakė pripažinti, kad panašus bendrovės V bankroto administratoriaus reikalavimas buvo pateiktas praleidus senaties terminą (žr. šio sprendimo 39 punktą). Nors taikos sutarties pasirašyti nepavyko, nes Konstitucinis Teismas pripažino, kad pakeistas Kuršių nerijos nacionalinio parko tvarkymo planas prieštarauja Konstitucijai (žr. šio sprendimo 28 punktą), pareiškėjai teigė, kad valstybei neturėtų būti leista gauti naudos iš savo neteisėtų veiksmų.

b) Vyriausybė

116. Vyriausybė teigė, kad ši byla susijusi su statybomis Kuršių nerijos nacionaliniame parke, kuris buvo įsteigtas 1991 m. ir 2000 m. įtrauktas į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą. Kaip Teismas jau yra pripažinęs, tai reiškia, kad valstybės vertinimo laisvė priklauso nuo jos išipareigojimų UNESCO ir kad priemonės, kurių buvo imtasi šios teritorijos atžvilgiu, gali būti griežtos (žr. *Kristiana Ltd. prieš Lietuvą*, Nr. 36184/13, § 109, 2018 m. vasario 6 d.). Vyriausybės teigimu, buvo pagrįsta tikėtis, kad pareiškėjai žino apie Kuršių nerijoje galiojančius apribojimus. Todėl po to, kai 2009 ir 2010 m. teismo sprendimais buvo panaikinta jų nuosavybės teisė į namą (žr. šio sprendimo 8–10 punktus), jie turėjo suprasti, kad negali tikėtis išsaugoti namų; jie patys tai pripažino savo 2012 m. ieškinyje (žr. šio sprendimo 12 punktą).

117. Tačiau pareiškėjai, užuot įvykdę Klaipėdos apygardos teismo 2009 m. balandžio 10 d. sprendimą ir vėliau siekę dėl to patirtos žalos atlyginimo, nusprendė išvengti to sprendimo vykdymo ir išsaugoti namą. Siekdami šio tikslo, jie kreipėsi į įvairias valdžios institucijas su prašymais, todėl Vyriausybė bandė ieškoti būdų, kaip įteisinti neteisėtas statybas, tačiau pagal vidaus teisę tai buvo neįmanoma. Šiuo atžvilgiu Vyriausybė pažymėjo, kad priešingai nutiko su 2009 m. balandžio 10 d. sprendimo dalimi dėl restorano – ji buvo įvykdyta 2013 m. ir ieškovas sėkmingai prisiteisė kompensaciją iš valstybės (žr. šio sprendimo 79 punktą).

118. Kalbant apie 2018 m. pareiškėjų iškeltą civilinę bylą prieš valstybę ir Neringos savivaldybę, Vyriausybė teigė, kad teismų sprendimas atmesti dalį jų ieškinio dėl praleisto senaties termino negali būti laikomas savavališku. Visų pirma, jų teisę į žalos atlyginimą Lietuvos apeliacinis teismas jau buvo pripažinęs 2010 m. (žr. šio sprendimo 10 punktą), o pirmąjį ieškinį dėl turtinės žalos jie pateikė 2012 m. (žr. šio sprendimo 12 punktą). Todėl akivaizdu, kad jų 2018 m. ieškinys buvo pateiktas praleidus trejų metų senaties terminą. Vyriausybė teigė, kad kitiems asmenims, atsidūrusiems panašioje situacijoje dėl Klaipėdos apygardos teismo 2009 m. balandžio 10 d.

sprendimo ir laiku pateikusiems ieškinius dėl žalos atlyginimo, teismai jį priteisė (žr. šio sprendimo 78 ir 80 punktus).

119. Be to, Vyriausybė teigė, kad nacionaliniai teismai tinkamai išnagrinėjo pareiškėjų argumentus dėl įstatyme numatyto senaties termino nutrūkimo ir jų prašymą atnaujinti terminą, pagrįstą tuo, kad jis buvo praleistas dėl svarbių priežasčių (žr. šio sprendimo 49–51 punktus). Remdamasi Vilniaus apygardos administracinio teismo 2020 m. kovo 27 d. sprendimo išvadomis (žr. šio sprendimo 50 ir 51 punktus), Vyriausybė teigė, kad valdžios institucijų pastangos sudaryti taikos sutartį neužkirto kelio pareiškėjams kreiptis į teismą savo teisėms apginti. Bet kuriuo atveju bandymai susitarti taikiai neturėjo didelės įtakos pareiškėjų sprendimams dėl to, kaip ginti savo teises, nes jie pateikė ieškinius dėl žalos atlyginimo pirmiausia 2012 m. gegužės mėn., o paskui 2018 m. gegužės mėn., t. y. iki 2019 m. lapkričio 25 d. Konstitucinio Teismo nutarimo (žr. šio sprendimo 28 punktą).

2. Teismo vertinimas

a) Bylos apimtis ir taikytina taisyklė

120. Šalys neginčijo, kad pareiškėjų nuosavybės teisės į namą panaikinimas buvo jų teisės netrukdomai naudotis nuosavybe apribojimas, nepaisant to, kad iki šiol pastatas vis dar nenugriautas ir pareiškėjai jame tebegyveno (žr. šio sprendimo 61 punktą ir, *mutatis mutandis*, *Vrzić prieš Kroatiją*, Nr. 43777/13, § 93, 2016 m. liepos 12 d.; *Tumeliai prieš Lietuvą*, Nr. 25545/14, § 73, 2018 m. sausio 9 d.; *Seregin ir kiti prieš Rusiją*, Nr. 31686/16 ir dar 4, § 89, 2021 m. kovo 16 d.).

121. Teismas pažymi, kad galutinis sprendimas nacionaliniame procese dėl pareiškėjų nuosavybės teisės panaikinimo buvo priimtas 2010 m. gruodžio 6 d. (žr. šio sprendimo 10 punktą), o ši peticija Teismui pateikta 2021 m. gruodžio 13 d. Todėl Teismas negali įvertinti minėto proceso atitikties Konvencijos Pirmojo protokolo 1 straipsniui (žr. *Šidlauskas prieš Lietuvą*, Nr. 51755/10, § 40, 2017 m. liepos 11 d.).

122. Kartu Teismas pažymi, kad minėtame procese teismai pripažino, jog atitinkamus planavimo dokumentus ir statybos leidimus išdavusios institucijos veikė neteisėtai ir kad pareiškėjai turėjo teisę į žalos atlyginimą dėl nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą praradimo ir tai turėjo būti įvertinta atskiroje byloje (žr. šio sprendimo 8 ir 10 punktus). Vyriausybė neginčijo valdžios institucijų veiksmų neteisėtumo ar pareiškėjų teisės į žalos atlyginimą.

123. Be to, Teismas pažymi, kad pareiškėjai skundėsi ne dėl paties nuosavybės teisės panaikinimo ir ne dėl to, ar jis buvo teisėtas ir ar juo buvo siekiama teisėto tikslo, bet dėl to, kad jiems vis dar nebuvo atlyginta žala. Jie teigė, kad žalos atlyginimas jiems turėjo būti priteistas civilinėje byloje, kurią

jie iškėlė 2018 m. ir kuri buvo išspręsta 2021 m. birželio 16 d. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutartimi (žr. šio sprendimo 57 punktą).

124. Atsižvelgdamas į šias aplinkybes, Teismas mano, kad, nors dėl šešių mėnesių termino jis nebegali nagrinėti bylos, kurioje buvo apribotos pareiškėjų nuosavybės teisės, tai jam netrukdo įvertinti, ar vėlesnėse bylose dėl žalos atlyginimo priimti sprendimai nulėmė šio apribojimo neproporcingumą (žr. panašų požiūrį sprendime byloje *Šidlauskas*, minėta pirmiau, §§ 40–48).

125. Teismas mano, kad šį skundą reikėtų išnagrinėti remiantis Pirmojo protokolo 1 straipsnio pirmosios pastraipos pirmuoju sakiniu, kuriame bendrais bruožais išdėstytas netrukdomo naudojimosi savo nuosavybe principas (ibid., § 41).

b) Svarbūs bendrieji principai

126. Bylai reikšmingi bendrieji principai pagal Konvencijos Pirmojo protokolo 1 straipsnį dėl apribojimo proporcingumo buvo apibendrinti byloje *Beinarovič ir kiti prieš Lietuvą* (Nr. 70520/10 ir dar 2, §§ 138–142, 2018 m. birželio 12 d., ir ten nurodytos bylos).

127. Be to, Teismas dar kartą pabrėžia procesinių įsipareigojimų pagal Pirmojo protokolo 1 straipsnį svarbą. Jis yra ne kartą pažymėjęs, kad nors Pirmojo protokolo 1 straipsnyje nėra aiškių procesinių reikalavimų, teisminiai procesai, susiję su teise netrukdomai naudotis savo nuosavybe, taip pat turi suteikti asmeniui realią galimybę išdėstyti savo poziciją kompetentingoms institucijoms, kad galėtų veiksmingai užginčyti priemones, kuriomis ribojamos šia nuostata garantuojamos teisės. Todėl Pirmojo protokolo 1 straipsnyje numatytų teisių pažeidimas negali būti teisėtas, jei nėra užtikrintas rungtimosi ir šalių lygybės principais pagrįstas procesas, sudarantis galimybes aptarti bylos baigčiai svarbius aspektus. Siekiant užtikrinti, kad ši sąlyga būtų įvykdyta, taikytinas procedūras reikėtų apsvarstyti bendruoju požiūriu (žr. *G.I.E.M. S.r.l. ir kiti prieš Italiją* [DK], Nr. 1828/06 ir dar 2, § 302, 2018 m. birželio 28 d., ir ten nurodytas bylas).

128. Kaip Teismas yra ne kartą nusprendęs, įstatymuose nustatyti senaties terminai yra teisėti asmens teisės kreiptis į teismą apribojimai (žr. *Sanofi Pasteur prieš Prancūziją*, Nr. 25137/16, § 50, 2020 m. vasario 13 d., ir ten nurodytas bylas). Tačiau jie neturi riboti teisės kreiptis į teismą tokiu būdu ar tokiu mastu, kad būtų pažeista pati šios teisės esmė (žr. *Vegotex International S.A. prieš Belgiją* [DK], Nr. 49812/09, § 133, 2022 m. lapkričio 3 d., ir ten nurodytas bylas).

c) Minėtų principų taikymas šioje byloje

129. Antrajame savo civiliniame ieškinyje valstybei pareiškėjai reikalavo kompensacijos už su pastatu susijusius mokesčius ir kitas išlaidas bei kompensacijos už stresą, nerimą ir nepatogumus, patirtus dėl nuosavybės

teisės panaikinimo ir po to vykusio teismo proceso (žr. šio sprendimo 41 ir 42 punktus). Nacionaliniai teismai pripažino, kad pareiškėjai galbūt turi teisę į kompensaciją nurodytais pagrindais, tačiau nusprendė, kad jie praleido terminą šiems reikalavimams pareikšti (žr. šio sprendimo 49–51 ir 57 punktus).

130. Pareiškėjai teigė, kad senaties terminas jų atveju neturėjo būti taikomas arba kad jis turėjo būti atnaujintas, nes ilgą laiką įvairios valstybės institucijos juos tikino, kad yra galimybė pasiekti taikų susitarimą su valstybe, kuris leistų jiems išsaugoti namą arba gauti už jį atitinkamą kompensaciją (žr. šio sprendimo 52 ir 53 punktus).

131. Teismas primena, kad nacionaliniai teismai yra nusprendę, kad valstybės dalyvavimas derybose dėl taikos sutarties negali būti aiškinamas kaip kokių nors konkrečių jos įsipareigojimų pareiškėjams pripažinimas (žr. šio sprendimo 50 punktą). Iš tiesų, dalyvavimas derybose negali būti laikomas apribojančiu bet kokius reikalavimus, kuriuos šalys vėliau galėtų pareikšti viena kitai, jei susitarimo nepasiektų (žr., *mutatis mutandis*, *Momčilović prieš Kroatiją*, Nr. 11239/11, §§ 52–53, 2015 m. kovo 26 d.).

132. Tačiau Teismas negali neatsižvelgti į tai, kad valdžios institucijos aktyviai stengėsi rasti kompromisinį sprendimą, kuris apsaugotų asmenų, sąžiningai įsigijusių ginčo turtą Kuršių nerijos nacionaliniame parke, teises ir kartu leistų valstybei išvengti didelių kompensacijų mokėjimo. Ministras Pirmininkas sudarė darbo grupę klausimui spręsti, kuri rekomendavo pakeisti planavimo dokumentus, kad būtų galima įteisinti ginčo pastatus (žr. šio sprendimo 19, 21 ir 22 punktus); Vyriausybė inicijavo Kuršių nerijos nacionalinio parko tvarkymo plano pakeitimą (žr. šio sprendimo 23 punktą); Inspekcijos prašymu teismo sprendimo dėl pareiškėjų nuosavybės teisės panaikinimo ir namo grąžinimo bendrovei V vykdymas buvo sustabdytas (žr. šio sprendimo 20 punktą); pareiškėjams buvo išsiųstas taikos sutarties projektas (žr. šio sprendimo 24 ir 25 punktus). Teismas mano, kad visos šios aplinkybės kartu sudarė rimtą pagrindą pareiškėjams manyti, kad valstybė iš tiesų ketino išspręsti situaciją taip, kad nereikėtų griauti jų namo, ir kad reikėjo susilaikyti nuo bet kokių veiksmų, kurie galėtų pakenkti vykstančioms deryboms, pavyzdžiui, nepradėti prieš valstybę naujų teisinių procesų, kurių šiomis derybomis aiškiai siekta išvengti (žr. šio sprendimo 24 ir 25 punktus).

133. Šiuo atžvilgiu Teismas pažymi, kad Civilinis kodeksas numato galimybę atnaujinti senaties terminą, jei teismai nustato, kad jis praleistas dėl svarbių priežasčių (žr. šio sprendimo 68 punktą). Be to, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas yra nusprendęs, kad teismai neturėtų teisės aktų nuostatų dėl senaties terminų taikyti mechaniškai, nes tai būtų nesuderinama su jų pareiga vykdyti teisingumą (žr. šio sprendimo 77 punktą).

134. Teismas taip pat atkreipia dėmesį, kad dviejose bylose, kurių faktinės aplinkybės buvo tokios pačios kaip ir pareiškėjų bylos, nacionaliniai teismai atsisakė pripažinti, kad ieškiniams suėjo senaties terminas, atsižvelgdami į vyriausybės lygmeniu vykusias derybas tarp, *inter alia*,

ginčijamus sprendimus priėmusių institucijų, pareiškėjų ir kitų suinteresuotų šalių; Klaipėdos apygardos teismo 2009 m. balandžio 10 d. sprendimo vykdymo sustabdymą Inspekcijos prašymu; ir pasiūlymą pakeisti Kuršių nerijos nacionalinio parko tvarkymo planą siekiant taikaus susitarimo (žr. šio sprendimo 39 ir 81 punktus). Pareiškėjai rėmėsi viena iš šių bylų (žr. šio sprendimo 54 punktą), tačiau Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas šio argumento nenagrinėjo ir nepateikė jokio paaiškinimo, kodėl pareiškėjų atveju reikia laikytis kitokio požiūrio nei neseniai išnagrinėtose panašiose bylose (žr. šio sprendimo 57 punktą). Kaip Teismas yra konstatavęs daugelyje bylų, susijusių su Pirmojo protokolo 1 straipsniu, nors teisminių institucijų pareiga motyvuoti savo sprendimus nereikalauja išsamiai atsakyti į kiekvieną šalių pateiktą argumentą, ši pareiga vis dėlto suponuoja proceso šalies teisę į tai, kad jos esminiai argumentai būtų atidžiai išnagrinėti (žr. *Bistrović prieš Kroatiją*, Nr. 25774/05, § 37, 2007 m. gegužės 31 d., ir ten pateiktas nuorodas, ir, *mutatis mutandis*, *Megadat.com SRL prieš Moldovą*, Nr. 21151/04, § 74, ECHR 2008).

135. Vyriausybė teigė, kad pareiškėjų antrojo civilinio ieškinio pateikimo laikas nebuvo susijęs su derybomis dėl taikos sutarties sudarymo, nes ieškinio pateikimo metu šios derybos vis dar tęsėsi (žr. šio sprendimo 119 punktą). Kaip bebūtų, nacionaliniai teismai atmesdami pareiškėjų ieškinius šia aplinkybe nesirėmė. Todėl Teismas mano, kad šis argumentas nereikšmingas jo atliekamam vertinimui.

136. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta pirmiau, ir ypač į nusistovėjusią nacionalinių teismų praktiką dėl senaties terminų (žr. šio sprendimo 77 punktą) ir nacionalinių teismų sprendimus, priimtus kitose bylose, susijusiose su tomis pačiomis faktinėmis aplinkybėmis (žr. šio sprendimo 39 ir 81 punktus), Teismas konstatuoja, kad dėl nacionalinių teismų pasirinkto pareiškėjų skundų nagrinėjimo būdo pareiškėjai neteko tinkamos galimybės veiksmingai pateikti savo poziciją ir gauti tinkamą kompensaciją, todėl nebuvo užtikrinta teisinga pusiausvyra tarp bendrojo intereso poreikių ir pareiškėjų teisės į nuosavybę apsaugos (žr., *mutatis mutandis*, *Vod Baur Impex S. R.L. prieš Rumuniją*, Nr. 17060/15, § 73, 2022 m. balandžio 26 d.).

137. Dėl to Teismas atmeta Vyriausybės prieštaravimą dėl šio skundo priimtino (žr. šio sprendimo 86 ir 112 punktus).

138. Todėl buvo pažeistas Konvencijos Pirmojo protokolo 1 straipsnis.

II. KITI TARIAMI KONVENCIJOS PAŽEIDIMAI

139. Pareiškėjai taip pat skundėsi, kad tai, jog jiems vis dar nebuvo atlyginta už nuosavybės teisės į namą praradimą, pažeidė jų teises pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį ir 8 straipsnį.

140. Teismas pažymi, kad skundai, kuriuos pareiškėjai pateikė pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį ir 8 straipsnį, iš esmės sutampa su tais, kuriuos jie pateikė pagal Konvencijos Pirmojo protokolo 1 straipsnį. Kai

kuriuos iš šių skundų Teismas jau paskelbė nepriimtinais (žr. šio sprendimo 100 ir 110 punktus) ir konstatavo Konvencijos Pirmojo protokolo 1 straipsnio pažeidimą dėl to, kad pareiškėjams nebuvo suteikta tinkama galimybė pateikti savo poziciją nacionaliniuose teismuose (žr. šio sprendimo 136–138 punktus). Todėl Teismas mano, kad nėra reikalo atskirai nagrinėti pareiškėjų skundų pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį ir 8 straipsnį priimtinumą ir esmės.

III. KONVENCIJOS 41 STRAIPSNIO TAIKYMAS

141. Konvencijos 41 straipsnyje nustatyta:

„[j]eigu Teismas nustato Konvencijos ar jos protokolų pažeidimą ir jeigu Aukštosios Susitariančiosios Šalies įstatymai leidžia tik iš dalies atlyginti pažeidimu padarytą žalą, tai prireikus Teismas gali priteisti nukentėjusiajai šaliai teisingą atlyginimą.“

A. Žala

1. Šalių teiginiai

142. Pareiškėjai paprašė atlyginti 2 001 773 EUR dydžio turtinę žalą, kurią sudaro:

- a) namo įsigijimo kaina, atskaičius sumą, gautą likviduojant bendrovę (360 478 EUR);
- b) 5 proc. metinių palūkanų nuo sumos, nurodytos šio sprendimo 142 punkto a papunktyje (339 748 EUR);
- c) suma, kuria dėl infliacijos padidinama 142 punkto a papunktyje nurodyta suma (278 596 EUR);
- d) namo rinkos vertės padidėjimo suma (1 014 203 EUR);
- e) sumokėti mokesčiai ir kitos su pastatu susijusios išlaidos (8 749 EUR) – pareiškėjai pateikė atitinkamus dokumentus, iš kurių matyti, kad jie sumokėjo 467 EUR žemės nuomos mokesčio už 2006–2016 m. laikotarpį bei 5 515 EUR nekilnojamojo turto mokesčio už 2008–2015 m. laikotarpį, taip pat įsigydamį pastatą sumokėjo 2 767 EUR mokesčių notarui.

143. Jie taip pat pareikalavo 1 000 000 EUR neturtinei žalai atlyginti už dvasinius sukrėtimus ir netikrumo jausmą, patirtus dėl to, kad nacionalinės valdžios institucijos jiems neatlygino žalos.

144. Vyriausybė ginčijo pareiškėjų reikalavimą dėl turtinės žalos atlyginimo. Ji pakartojo, kad procesas dėl kompensacijos už pastato įsigijimo kainą tebevyksta nacionaliniu lygmeniu (žr. šio sprendimo 83 punktą) ir kad jų reikalavimas priteisti sumą, atitinkančią pastato rinkos vertės padidėjimą, Teismui buvo pateiktas per vėlai (žr. šio sprendimo 87 punktą). Be to, Vyriausybė teigė, kad nacionaliniai teismai gali geriau nustatyti tikslią pareiškėjų galbūt patirtų nuostolių sumą ir kad vidaus proceso atnaujinimas būtų tinkamiausias teisių gynimo būdas. Galiausiai Vyriausybė teigė, kad

pareiškėjų reikalaujama suma neturtinei žalai atlyginti gerokai viršija Teismo panašiais atvejais priteisiamas sumas.

2. Teismo vertinimas

145. Teismas pažymi, kad teisingas atlyginimas gali būti priteistas, jei nagrinėjamą žalą sukėlė nustatytas pažeidimas; žala nėra atlyginama, jei ją sukėlė įvykiai ar aplinkybės, kurie nelaikomi Konvencijos pažeidimu, taip pat jei skundai dėl žalos pripažinti nepriimtinais. Šioje byloje pareiškėjų skundai dėl to, kad jiems nebuvo kompensuota pastato įsigijimo kaina arba tariamas jo rinkos vertės padidėjimas, buvo pripažinti nepriimtinais (žr. šio sprendimo 100 ir 110 punktus). Todėl Teismas atmeta pareiškėjų reikalavimus dėl turtinės žalos, išvardytus šio sprendimo 142 punkto a–d papunkčiuose.

146. Tačiau Teismas nustatė, kad nacionaliniai teismai, atmetę kai kuriuos pareiškėjų reikalavimus dėl žalos atlyginimo, įskaitant reikalavimą kompensuoti sumokėtus mokesčius ir kitas su pastatu susijusias išlaidas, dėl praleisto senaties termino, pažeidė Konvencijos Pirmojo protokolo 1 straipsnį. Todėl šio sprendimo 142 punkto e papunktyje nurodytas pareiškėjų reikalavimas yra tiesiogiai susijęs su nustatytu pažeidimu. Vyriausybė neginčijo pareiškėjų pateiktų dokumentų, iš kurių matyti, kad įsigydami pastatą jie sumokėjo 8 749 EUR notaro mokesį, taip pat žemės nuomos ir nekilnojamojo turto mokesčius, kai buvo pastato savininkai. Todėl Teismas patenkina šią reikalavimo dalį ir priteisia pareiškėjams 8 749 EUR turtinei žalai atlyginti.

147. Be to, Teismas neturi pagrindo abejoti, kad šioje byloje nustatytas Konvencijos Pirmojo protokolo 1 straipsnio pažeidimas turėjo sukelti pareiškėjams dvasinius sukrėtimus ir kančias, kurių negali kompensuoti vien pažeidimo konstatavimas. Vis dėlto jis mano, kad pareiškėjų reikalaujama suma yra per didelė. Vertindamas teisingumo pagrindais, jis mano, kad pagrįsta abiem pareiškėjams bendrai priteisti 8 000 EUR sumą pagal šį reikalavimą.

B. Bylinėjimosi ir kitos išlaidos

148. Pareiškėjai nepateikė jokių reikalavimų dėl bylinėjimosi ir kitų išlaidų. Todėl Teismas šiuo atžvilgiu nieko nepriteisia.

DĖL ŠIŲ PRIEŽASČIŲ TEISMAS VIENBALSIAI

1. *Įtraukia į bylos nagrinėjimą iš esmės Vyriausybės preliminarų prieštaravimą pareiškėjų skundai pagal Pirmojo protokolo 1 straipsnį dėl dalies jų reikalavimo atlyginti žalą atmetimo dėl praleisto senaties termino; šį prieštaravimą atmets.*

SPRENDIMAS SKUČAI PRIEŠ LIETUVĄ

2. *Skelbia* pagal Pirmojo protokolo 1 straipsnį pateiktą skundą dėl dalies pareiškėjų reikalavimo atlyginti žalą atmetimo dėl praleisto senaties termino priimtinu, o kitus skundus pagal šią nuostatą – nepriimtinais.
3. *Nusprendžia*, kad buvo pažeistas Konvencijos Pirmojo protokolo 1 straipsnis.
4. *Nusprendžia*, kad nereikia atskirai nagrinėti skundų pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį ir 8 straipsnį.
5. *Nusprendžia*:
  - (a) valstybė atsakovė per tris mėnesius nuo tos dienos, kai sprendimas taps galutinis pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį, turi sumokėti abiem pareiškėjams bendrai toliau nurodytas sumas:
    - (i) 8 749 EUR (aštuonis tūkstančius septynis šimtus keturiasdešimt devynis eurus) ir bet kokius taikytinus mokesčius turtinei žalai atlyginti;
    - (ii) 8 000 EUR (aštuonis tūkstančių eurų) ir bet kokius taikytinus mokesčius neturtinei žalai atlyginti;
  - (b) nuo minėto trijų mėnesių termino pabaigos iki sprendimo įvykdymo dienos per įpareigojimų nevykdymo laiką nuo minėtų sumų turės būti mokamos paprastosios palūkanos pagal ribinę Europos Centrinio Banko skolinimo normą, pridedant tris procentinius punktus.
6. *Atmeta* likusią pareiškėjų reikalavimo dėl teisingo atlyginimo dalį.

Surašyta anglų kalba ir paskelbta raštu 2025 m. vasario 4 d., vadovaujantis Teismo reglamento 77 taisyklės 2 ir 3 dalimis.

Hasan Bakırcı
Kanceleris

Arnfinn Bårdsen
Pirmininkas